

**T.C.
MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM PROGRAMLARI VE ÖĞRETİM BİLİM DALI**

**SUGGESTOPEDIA YÖNTEMİNİN YABANCI DİL
ÖĞRETİMİNDE KULLANILMASI ÜZERİNE BİR META ANALİZ
ÇALIŞMASI**

NECİP TÜRKER ÇELEBİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TEMMUZ, 2018
MUĞLA**

T.C.
MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM PROGRAMLARI VE ÖĞRETİM BİLİM DALI

SUGGESTOPEDIA YÖNTEMİNİN YABANCI DİL ÖĞRETİMİNDE
KULLANILMASI ÜZERİNE BİR META ANALİZ ÇALIŞMASI

NECİP TÜRKER ÇELEBİ

Eğitim Bilimleri Enstitüsünce
“Yüksek Lisans”
Diploması Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir.

Tezin Sözlü Savunma Tarihi: 30.07.2018

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Bilal DUMAN

Jüri Üyesi: Doç. Dr. Necdet AYKAÇ

Jüri Üyesi: Prof. Dr. Asuman Seda SARACALOĞLU

Enstitü Müdürü: Prof. Dr. Ayşe Rezan ÇEÇEN EROĞUL

TEMMUZ, 2018

ETİK BEYANI

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kılavuzuna uygun olarak hazırlanan “*Suggestopedia Yönteminin Yabancı Dil Öğretiminde Kullanılması Üzerine Bir Meta Analiz Çalışması*” başlıklı Yüksek Lisans / Doktora tez çalışmasında;

- Tez içinde sunulan veriler, bilgiler ve dokümanların akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde edildiğini,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçların bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunulduğunu,
- Tez çalışmasında yararlanılan eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterildiğini,
- Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapılmadığını,
- Bu tezde sunulan çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim. / / 20...

Necip Türker ÇELEBİ

Bu tezde kullanılan ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndaki hükümlere tabidir.

ÖZET

SUGGESTOPEDIA YÖNTEMİNİN YABANCI DİL ÖĞRETİMİNDE KULLANILMASI ÜZERİNE BİR META ANALİZ ÇALIŞMASI

NECİP TÜRKER ÇELEBİ

Yüksek Lisans Tezi, Eğitim Programları ve Öğretim Ana Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Bilal DUMAN

Haziran 2018, 86 sayfa

Bu çalışma suggestopedia yöntemi ve bu yöntemin öğrencilere dil öğretiminde kullanılması üzerine yoğunlaşan bir meta-analiz çalışmasıdır. Meta-analiz, bulunan çalışmalarda çeşitli değişkenler üzerine odaklanmaktadır: Çalışmalarda kullanılan örneklemin özellikleri, çalışmaların yapıldığı ülkeler, tarihleri ve çalışma sonucunda elde edilen suggestopedia yönteminin yabancı dil akademik başarısına etkisi. Bulunan dergiler, makaleler ve tezler; Scopus, Proquest, Webofscience, Eric veri tabanlarından ve üniversite kütüphaneleri arama motorlarından ya da bizzat kütüphanelerden elde edilmiştir. Arama sonucunda toplam 249 çalışmaya ulaşılmıştır. Bulunan çalışmalar dahil edilme kriterlerine göre incelenmiş ve 36 çalışmanın meta-analizde kullanılmasına karar verilmiştir. Toplanan veriler araştırmacı tarafından değişkenlere ve açıklamalara göre tablolandırılmış ve yorumlanmıştır. İncelenen çalışmaların çoğunluğunun dergilerde yayımlanmış makaleler olduğu, çoğunlukla Amerika Birleşik Devletleri'nde yapıldığı, çoğunlukla lisans öğrencilerine uygulandığı ve toplam 2474 öğrenciye uygulandığı sonucuna ulaşılmıştır. Suggestopedia yönteminin 2000-2010 yılları arasında popülerliğini yitirdiği fakat 2010 yılından sonra tekrar yükselişe geçtiği anlaşılmıştır. Yapılan etki büyüklüğü ölçümleri sonucunda genel etki büyüklüğü 0,791 olarak bulunmuş ve suggestopedia yönteminin yabancı dil akademik başarısında geniş düzeyde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar kelimeler: Meta-analiz, suggestopedia, telkin yöntemi.

ABSTRACT

A META-ANALYSIS STUDY ON THE USE OF SUGGESTOPEDIA METHOD IN LANGUAGE LEARNING

NECİP TÜRKER ÇELEBİ

Master Thesis, Department of Curriculum and Instruction

Supervisor: Prof. Dr. Bilal DUMAN

July 2018, 86 pages

This paper deals with the results of meta-analysis which focuses on suggestopedia method and its usage on students' language learning. The meta-analysis work concerns with various variables: Features of the samples, countries of the papers, dates of the papers, effect of the suggestopedia method on foreign language success. The selected journals and articles were searched in selected databases: Scopus, Proquest, Webofscience and Eric; databases used in libraries of universities A total of 249 related papers were collected about suggestopedia. Found papers were examined according to the determined criteria for meta-analysis and 36 papers were decided to be used in the study. Collected data was tabulated by the researcher according to the variables and explained. It was found out that most of the papers examined are published articles, mostly studied in United States of America, mostly practiced on undergraduate students, and a total of 2474 students took part in the papers. It was understood that suggestopedia method lost its popularity between the date of 2000 and 2010, but it's popularity started to rise again after 2010. The effect size measurements showed that overall effect size is 0,791 and suggestopedia method is effective on an extensive level.

Keywords: Meta-analysis, suggestopedia, suggestion.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	iv
TABLolar DİZİNİ.....	viii
EKLER DİZİNİ.....	ix

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Problem Durumu	1
1.2. Genel Amaç ve Alt Amaçlar.....	3
1.2.1. Amaç Cümlesi	3
1.2.2. Alt Amaç Cümleleri.....	3
1.3. Araştırmanın Önemi	3
1.4. Araştırmanın Sayıltıları	4
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	4
1.6. Tanımlar.....	5

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Suggestopedia Yöntemine Giriş	6
2.2. Suggestopedia Yönteminin Tarihçesi	7
2.2.1. Lozanov Kimdir?.....	7
2.2.2. Suggestopedia Yönteminin Tarihsel Gelişimi	8
2.3. Suggestopedia Yönteminde Sık Karşılaşılan Terimler	12
2.3.1. Telkin Karşıtı Bariyerler	12
2.3.2 Suggestopedia Yönteminin Temel İlkeleri	13

2.4. Suggestopedia Yönteminde Kullanılan Teknikler.....	17
2.4.1. Rahatlama	17
2.4.2. Müzik.....	18
2.4.3. Görselleştirme.....	18
2.4.4. Telkin.....	19
2.5 Öğretmen Rolü.....	20
2.6. Öğrenci Rolü.....	21
2.7. Sınıf Ortamı	21
2.8. Meta-Analiz Nedir?	22
2.9. Meta-Analizin Amacı	23
2.10. Meta-Analizin Kısa Tarihçesi.....	25
2.11. Meta-Analizin Yararları.....	26
2.12. Meta-Analize Yapılan Eleştiriler	27
2.13. Meta-Analizde Karşılaşılan Tanımlar.....	29
2.13.1 Etki Büyüklüğü.....	29
2.13.2 Heterojenlik Testi, p ve Q Değeri.....	30
2.13.3. Cohen's d ve Hedges's g	31
2.14. Meta-Analiz Modelleri	34
2.14.1. Sabit Etki Modeli.....	34
2.14.2. Rastgele Etkiler Modeli	35
2.15. Meta-Analizin Uygulama Basamakları	36
2.16. İlgili Yurtdışı Araştırmalar	37
2.17. İlgili Yurtiçi Araştırmalar	40

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli (Deseni).....	42
3.1.1. Meta-Analize Dahil Etme Kriterleri	42
3.2. Döküman Havuzu	43
3.3. Verilerin Toplanması	44
3.4. Veri Toplama Araçları	46

3.5. Verilerin Analizi	46
3.6. Kodlama Formu	47

BÖLÜM IV

BULGULAR

4.1. Araştırmalardaki Öğrencilerin Öğrenim Düzeylerine İlişkin Bulgular	48
4.2. Araştırmaların Yapıldığı Ülkelere İlişkin Bulgular	49
4.3. Araştırmaların Yapıldığı Yıllara İlişkin Bulgular.....	49
4.4. Araştırmalardaki Suggestopedia Yönteminin Etkililiğine İlişkin Bulgular	50
4.4.1. Araştırmaların Birleştirilmemiş Etki Büyüklükleri	51
4.4.2. Araştırmaların Etki Büyüklüğü Yönüne Göre Dağılımları	52
4.4.3. Araştırmaların Etki Büyüklüklerinin Sınıflandırmaya Göre Dağılımları .	53
4.4.4. Araştırmaların Hedges's g'ye Göre Huni Grafiğinde Etki Büyüklüklerinin Dağılımları.....	54
4.4.5. Araştırmaların Heterojenlik Testi Değerleri	55
4.4.6. Rastgele Etkiler Modeline Göre Etki Büyüklüğü Değerleri.....	56
4.5. Araştırmalardaki Örneklem Büyüklüğüne İlişkin Bulgular.....	56

BÖLÜM V

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Tartışma ve Sonuç	58
5.1.1. Araştırmalardaki Öğrencilerin Öğrenim Düzeylerine İlişkin Sonuçlar ve Tartışma	58
5.1.2. Araştırmaların Yapıldığı Ülkelere İlişkin Sonuçlar ve Tartışma.....	59
5.1.3. Araştırmaların Yapıldığı Yıllara İlişkin Sonuçlar ve Tartışma	60
5.1.4. Araştırmalardaki Suggestopedia Yönteminin Etkililiğine İlişkin Sonuçlar ve Tartışma	61
5.1.5. Araştırmalardaki Örneklem Büyüklüğüne İlişkin Sonuçlar ve Tartışma .	62
5.2. Öneriler	63
5.2.2. Uygulamaya Yönelik Öneriler.....	63
5.2.3. Araştırmacılara Yönelik Öneriler	64

KAYNAKÇA	65
EKLER	71
ÖZGEÇMİŞ	74

TABLolar DİZİNİ

Tablo 3.2.1. Bulunan Bütün Araştırmaların Türlerine Göre Dağılımı	43
Tablo 3.2.2. Dahil Edilen Araştırmaların Türlerine Göre Dağılımı	44
Tablo 3.3. Meta-analiz Çalışmasının Aşamaları	44
Tablo 4.1. Dahil Edilen Araştırmalardaki Öğrencilerin Öğrenim Düzeylerine Göre Dağılımı.....	48
Tablo 4.2. Dahil Edilen Araştırmaların Yapıldıkları Ükelere Göre Dağılımı	49
Tablo 4.3. Dahil Edilen Araştırmaların Yapıldığı Yıllara Göre Dağılımı	50
Tablo 4.4.1. Dahil Edilen Araştırmaların Etki Büyüklüklerine Göre Dağılımı	51
Tablo 4.2.4.2. Dahil Edilen Araştırmaların etki Büyüklüğü Yönüne Göre Dağılımı	52
Tablo 4.4.3. Dahil Edilen Araştırmaların Etki Büyüklüklerinin Sınıflandırmaya Göre Dağılımı.....	53
Tablo 4.4.4. Dahil Edilen Çalışmaların Huni Grafiği	54
Tablo 4.4.5. Dahil Edilen Çalışmaların Heterojenlik Testi Değerleri	55
Tablo 4.4.6. Dahil Edilen Araştırmaların Etki Büyüklüğü Değerlerine Göre Dağılımı	56
Tablo 4.5. Dahil Edilen Araştırmaların Örneklem Büyüklüklerine Göre Dağılımı	57

EKLER DİZİNİ

Ek 1. Kodlama Formu	71
Ek 2: Meta-Analize Dahil Edilen Çalışmalar Tablosu	72

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problem durumu, genel amacı ve buna bağlı alt amaçları, önemi, sayıtları, sınırlılıkları ve tanımlarına yer verilmiştir.

1.1. Problem Durumu

Yabancı dil öğretiminin tarihsel gelişimine bakıldığında bu gelişimin yüzyıllardır süren ve bugün bile sürmeye devam eden bir süreç olduğu görülmektedir. Diğer bütün bilim dallarında olduğu gibi, yabancı dil öğretimi de insan ihtiyaçlarına göre şekillenmekte ve değişmektedir. İhtiyaçlar değiştikçe bu ihtiyaçlara aranan çözümlerin değiştiği ve geliştiği bilinen bir gerçektir. Eğitim biliminin tarihi boyunca yabancı dil öğretimi alanında oluşan ihtiyaçları karşılama amacıyla birçok yaklaşım kullanılmış, her kullanılan yaklaşıma getirilen eleştiriler ve bu yaklaşımlarda bulunan eksiklikler yeni fikirlerle düzeltilmeye çalışılmıştır. Yeni fikirler, belki de eğitim biliminin gidişatını değiştirecek, bilinen bütün eski yaklaşımları kökten silebilecek birçok yöntem ve tekniğin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Her ne kadar eski yöntem ve tekniklerden alınan derslerin unutulmaması gerektiği savunulsa da, yeni ihtiyaçların ancak yeni fikirler ile çözüme ulaşabileceği, diğer bir deyişle eğitimdeki sorunların ancak çağa uygun yeni yöntem ve tekniklerin kullanımı ile çözülebileceği bilinmektedir.

Günümüz teknolojisinin gelişmesi ile birlikte kullanılacak materyallerin ve olanakların artması yabancı dil öğretimini etkilemiştir. Artan olanaklar, ihtiyaçların çözümünde kullanılacak yöntem ve tekniklerin etkilenmesinde olduğu kadar bu ihtiyaçların değişiminde de rol oynamıştır. Yabancı dil kaygısı, eğitimde karşılaşılan

belki de en önemli sorunlardan biri olmuş ve bu sorunun çözümü büyük bir ihtiyaç haline gelmiştir. Bu nedenle yabancı dil kaygısının nedenlerinin ve çözümlerinin araştırıldığı birçok çalışma yapılmaya başlanmıştır. Aydın ve Zengin (2008), yabancı dil kaygısını, bu araştırmalar sonucunda diğer kaygı çeşitlerinden ayrıldığını, yabancı dilde tamamen yeterli olmayan bireyler tarafından dilin kullanımını gerektiren durumlarda ortaya çıkan bir korku çeşidi olarak alanyazında kendine yer bulduğunu belirtmektedirler.

Suggestopedia yöntemi, Bulgaristan resmi programlarında kullanılmaya başlandıktan hemen sonra Amerika Birleşik Devletleri'nin bazı eyaletlerinde, Kanada ve daha birçok ülkenin resmi programlarında kullanılmaya başlanan oldukça yaygın bir öğretim yöntemidir (Owen ve Flake, 1976). Yıllar önce çeşitli sebeplerden dolayı oluşan ihtiyaçların çözümü için ortaya atılan bir yöntem olan suggestopedia, tekrar ihtiyaçların değişiminden dolayı kendi geleneksel halini koruyamamış ve kendi içinde de değişime, gelişime maruz kalmıştır. Şu an suggestopedia yönteminin kullanıldığı ülkeler kendi ihtiyaçlarına göre bu yöntemi değiştirmiş, teknolojiyi de kullanarak geliştirmiştir (Moon, 1986).

Ülkemizde de bilinen, lisans programlarında da bir yabancı dil öğretim yöntemi olarak konu edilen, fakat yeterince yaygın olmadığı düşünülen suggestopedia yönteminin, Lozanov'un tanımlamasına göre yabancı dil kaygısını ve rahatlamayı temel aldığı bilinmektedir (Lozanov, 1978). Yabancı dil kaygısının diğer ülkelerin birçoğunda da olduğu gibi ülkemizde de çözülmesi gereken bir ihtiyaç olduğu, fakat bu konuda yapılan birçok araştırmaya rağmen bu konunun üzerinde yeterince durulmadığı görülmektedir (Aydın ve Zengin, 2008). Suggestopedia yönteminin, bugünkü yabancı dil kaygısına kesin bir çözüm olmasa da yukarıda belirtilen ülkelerin yaptığı gibi kendi ihtiyaçlarına göre bu yöntemi değiştirip geliştirdiklerinde, katkı sağlayabilecek özelliklere sahip olabileceği umulmaktadır. Suggestopedia yönteminin ihtiyaçlara ve çağa uygun şekilde yabancı dil kaygısı sorununu çözme amacıyla değiştirilmesi ve geliştirilmesi için öncelikle bu yöntem hakkında farkındalığın artırılması ve eğitimcilerin bu yöntemle ilgili bilgilendirilmesinin gerektiği düşünülmektedir.

1.2. Genel Amaç ve Alt Amaçlar

1.2.1. Amaç Cümlesi

Bu çalışmada suggestopedia yönteminin yabancı dil öğretiminde kullanılması üzerine yapılan çalışmaların çeşitli değişkenlere göre incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

1.2.2. Alt Amaç Cümleleri

1. Araştırmalardaki öğrencilerin öğrenim düzeyleri nasıl farklılık göstermektedir?
2. Araştırmaların yapıldığı ülkeler nasıl farklılık göstermektedir?
3. Araştırmaların yapıldığı tarihler nasıl farklılık göstermektedir?
4. Araştırmaların sonuçlarında belirtilen suggestopedia yönteminin akademik başarıya olan etkisi nasıl farklılık göstermektedir?
 - a) Araştırmaların etki büyüklükleri nasıl farklılık göstermektedir?
 - b) Araştırmaların etki büyüklüğü yönü nasıl farklılık göstermektedir?
 - c) Araştırmaların etki büyüklüğü sınıflandırması nasıl farklılık göstermektedir?
5. Araştırmalardaki örneklem sayıları nasıl farklılık göstermektedir?

1.3. Araştırmanın Önemi

Yabancı dil öğretiminde etkili öğrenme sağlayabilmek, eğitim sisteminin yapısını düzenlemek ve çeşitli yöntemler uygulamak için birçok öneride bulunulmuştur. Daha etkili ve verimli öğrenme vaat eden yöntemlerden biri de hala devam eden araştırmalara konu olan “suggestopedia” yöntemidir. Georgi Lozanov tarafından geliştirilen suggestopedia (1971-1978) bilinçaltı süreçlerin önemini benimser ve bu süreçteki bilinçaltı zihinsel faaliyetleri değerlendirerek eski bilgilerin hatırlanmasını ve yeni

bilgilerin edinimini kolaylaştırmayı amaçlar (Moon, 1986). Diğer alanlarda da kullanıldığı görülse de popüler olarak kullanıldığı alanın yabancı dil öğretimi olduğu bilinmektedir.

Ülkemizde yabancı dil öğretiminde yaşanan sorunların temel sebeplerinden biri de öğrenci kaygısıdır. Yabancı dil kaygısı diğer kaygı çeşitlerinden ayrılmaktadır ve MacIntyre ve Gardner (1994), yabancı dil kaygısını yabancı dilde tamamen yeterli olmayan birey tarafından dilin kullanımını gerektiren durumlarda ortaya çıkan bir korku olarak tanımlamaktadır (Akt: Aydın ve Zengin, 2008). Lozanov'un suggestopedia yönteminde, öğrencileri rahatlatmak için tempolu müzik ve yoga gibi çeşitli teknikler kullanıldığı bilinmektedir. Yapılacak çalışmada suggestopedia yönteminin, Türkiye'deki yabancı dil kaygısına sağlayabileceği katkı dikkate alınmış ve suggestopedia yönteminin bir çözüm olarak kullanılabilirliği düşünülmüştür. Bu amaçla yapılan bir meta-analiz çalışmasının Türkiye'deki yabancı dil öğretiminde yaşanan çeşitli sorunlarla ve çözümleriyle ilgili farkındalığı arttıracığı düşünülmektedir. Suggestopedia yöntemi hakkındaki bir meta-analiz çalışmasının, gelecek yıllarda yapılacak çalışmalara da bir kaynak niteliğinde olabileceği umulmaktadır.

1.4.Araştırmanın Sayıtları

1. Dahil edilen çalışmalardaki yöntemsel kuralların araştırmacılar tarafından doğru ve güvenilir biçimde uygulandığı kabul edilmiştir.
2. Dahil edilen çalışmalarda belirtilen bulguların objektif ve güvenilir şekilde, deneysel kurallara uyularak raporlaştırıldığı kabul edilmiştir.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

1. Bu araştırmanın doküman havuzu, 1975-2017 yılları arası ulaşılabilen Türkçe ve İngilizce olarak yayımlanmış yüksek lisans tezleri, doktora tezleri ve makaleler ile sınırlıdır.

2. Çalışma, meta-analiz yönteminin genel sınırlılıkları ile sınırlı tutulmuştur.

1.6. Tanımlar

Bu tezde tanımlanan suggestopedia yöntemi, Lozanov'un (1978) tanımladığı suggestopedia yöntemi dikkate alınarak kavramlaştırılmıştır.

Suggestopedia: Suggestopedia, her yaş grubundan beynin/akılın depolama kapasitesini göz önünde bulunduran manipülatif ve hipnotik olmayan bir yabancı dil – ya da diğer konularda – öğretme/öğrenme yöntemleri geliştirme bilimidir.

Bu tezde tanımlanan yabancı dil kaygısı, MacIntyre ve Gardner'ın (1994) tanımladığı yabancı dil kaygısı dikkate alınarak kavramlaştırılmıştır.

Yabancı dil kaygısı: Yabancı dil kaygısı konuşma, dinleme ve öğrenmede görülen gerilim ve endişe duygusu olarak tanımlanabilir.

Bu tezde tanımlanan meta-analiz yöntemi, Dağyar'ın (2014) Cohen'in araştırmasından (1988) alıntılanarak Türkçe'ye çevirdiği tanım dikkate alınarak kavramlaştırılmıştır.

Meta-analiz yöntemi: Cohen (1988, akt. Dağyar, 2014) Meta-analiz, bağımsız ve benzer çalışmalardan elde edilen nicel sonuçların istatistiksel analizini, araştırmaların sonuçlarını tutarlı ve uyumlu bir şekilde bir araya getirerek ve çalışmaların bulgularını ortak bir ölçü birimine çevirerek tekrar yapmayı amaçlayan bir analiz yöntemidir.

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Suggestopedia Yöntemine Giriş

Çalışmanın bu bölümünde suggestopedia yönteminin tanımı, tarihçesi ve kurucusu, ilkeleri ve tekniklerine yer verilmiştir.

Yabancı dil öğretiminde belirli yöntem ve tekniklerin kullanımının öğrencilere sağladığı yarar çeşitli araştırmalarla kanıtlanmıştır. Etkili öğrenmeyi arttırmak için eğitim sistemlerine uyarlanan birçok öneri bulunmaktadır. Bu önerileri anlatan eğitimde yöntem ve teknikler farklı bir araştırma konusu olup, bu araştırmada yalnızca suggestopedia yöntemi ele alınmıştır. "Suggestopedia" etkili öğrenme amacıyla kullanılan ve günümüzde bile birçok araştırmaya konu olan bir yabancı dil öğretim yöntemidir.

Suggestopedia yöntemini, yöntemin fikir babası ve kurucusu Lozanov şu cümleleriyle tanımlamıştır: "Suggestopedia, hipnotik ya da manipülatif olmayan farklı yöntemleri geliştirmek için kullanılan ve her yaş grubundaki beynin depolama (gizli, kullanılmayan) kapasitesinin her seviyesinde yabancı dil ya da farklı konuları öğrenme/öğretme için kullanılan bir bilim dalıdır. Diğer bir deyişle bu yöntem en az üç hatta beş kat daha hızlı, daha kolay ve daha derin öğrenme; içsel özgürlük, öğrenme isteğinde artış, eğlenceli öğrenme ve psiko-fizyolojik refah anlamına gelmektedir. Belirtilen yöntemin yararı olduğu kadar etkisi de uluslararası saygın kurullar ve bilim insanları tarafından onaylanmıştır." (Lozanov, 2009).

Lozanov, geliştirdiği yöntemi açıklarken üç ana ilkedden bahseder;

1. Eğlencenin ve odaklanılmış psiko-rahatlamanın olduğu, gerilimsiz bir ortam.
2. Bütünsel ve bilinçli-bilinç ötesi zihin canlandırmalarının uyumu.
3. Beynin depolama alanı seviyesi ile telkin arasındaki anlamsal ilişki.

Yukarıda belirtilen tanımı, ana ilkeleri ve genel olarak suggestopedia yöntemini daha iyi anlayabilmek için öncelikle bu terimin kökenine inmek gerekmektedir. Lozanov, yöntemini isimlendirirken “suggestion” sözcüğü ortaya atılmıştır. Bu konuda yapılan çalışmalar kısıtlı olsa da suggestion sözcüğünün önceki tez ve araştırmalarda öneri ya da telkin olarak Türkçe’ye çevrildiği görülmüştür. Lozanov’a (1978) göre, “suggestion” sözcüğü Latince de anımsatmak getirmek, hatırlatmak, ima etmek anlamına gelen suggero, suggesti ya da suggestum sözcüklerinden türemiştir. Bu sözcük birçok dilde negatif bir anlam kazanmış olmasına rağmen İngilizce’de daha çok teklif, öneri anlamını kazanmıştır. Terimden edindiğimiz bilgiye göre “suggestion”; şahısların geniş bir uyarıcı yelpazesi içinden kendi yapılarına ve eğilimlerine uyumlu seçimler yapmaları gerektiği anlamına gelen “önermek” sözcüğünde de ifade edilen iletişimsel bir değişkendir. Suggestopedia yönteminde de suggestion teriminin bu anlamı kullanılmıştır.

Yukarıda belirtilen terimlerin, eğitim kategorisi dahil edilmeden araştırılmak istendiğinde hipnoz ile bağdaştırıldığı görülmektedir. Fakat bu çalışmanın ilerleyen kısımlarında da anlaşılacağı üzere, Lozanov’un savunduğu telkin teriminin hipnozla bir yakınlığı yoktur. Bu karmaşıklığın önlenmesi amacıyla Lozanov’un akademik geçmişi, geliştirdiği yönteme ve bu terime nasıl ve hangi yollarla ulaştığının açıklanması gereği duyulmuştur.

2.2. Suggestopedia Yönteminin Tarihçesi

2.2.1. Lozanov Kimdir?

Profesör Doktor Georgi Lozanov 22 Temmuz 1926 Sofya, Bulgaristan doğumlu psikiyatrist – psikoterapist, beyin fizyoloğu ve eğitimcidir. Suggestology biliminin ve

bunun pedagojide kullanımının kurucusudur. 1966 - 1984 yılları arasında Bulgaristan Sofya Suggestology Araştırma Enstitüsü kurucusu ve yöneticisidir. Suggestopedia, UNESCO tarafından gönderilen 25 kişilik uzman bir kurul tarafından resmi olarak incelenmiş, üstün bir öğretim yöntemi olarak değerlendirilmiş ve tüm dünyada uygulanması tavsiye edilmiştir. 1980 – 1989 yılları arasında Bulgaristan’da yaşanan siyasi değişimler nedeniyle ev hapsine mahkum edilmiştir. 6 Mayıs 2012 tarihinde Sliven, Bulgaristan’da vefat etmiştir (www.lozanov.org).

Lozanov, yöntemine ilk adımı attığı olayı, diğer bir deyişle fikrin filizlenmesini şu hikayeyle anlatılır: 1955 yılında bir hastasına yaptığı muayene sırasında yaşadığı olay, zihinde kullanılmamış ve saklı bir kaynak olduğu düşüncesine dair önemli bir kapı açar. Bu olaydaki hastası akşamları aldığı Rusça kursu için ezberlemesi gereken bir şiir olduğunu belirten bir kaynak ustasıdır. Şiiri her ne kadar sınıfta yalnızca bir kez duymuş olsa da, kaynak ustası Lozanov’la yaptığı danışma sonrası şiirin hepsini hatasız bir şekilde hatırlayabilmiştir. O anda her ne kadar Lozanov bunun sebebinin “bilinçsizce yaşanan bir telkin”den kaynaklandığını düşünse de, daha sonraki yıllarda yaptığı araştırmalar bunun, “gayet olağan, kendiliğinden oluşan bir iletişim”den dolayı olduğunu gösterir (Lozanov, 2009).

Bu varsayımını daha da güçlendirmek için “emredici, baskın bir yöntem” yerine “hipnoz yapmadan uygulanan nazik, sevecen, iletişimsel bir telkin” merkezli deneyler gerçekleştirmiştir. Telkin ile hafızanın kapasitesini arttırma amaçlı deneyleri “telkin, manipülatif olmayan iletişimsel telkin, normal bir uyanıklık halinde hafızayı geliştirmeye uygundur ve ne uyutmaya ne de hipnoza gerek duyar” sonucuna ulaştırmıştır (Lozanov, 2009). Lozanov’un telkin anlayışının klinik muayene şartlarında kullanımından uzak olmasına rağmen, “telkin” terimini bu alandaki kavram kıtlığı nedeniyle suggestopedia yönteminin temelindeki kavram olarak kullanılmak zorunda kalmıştır.

2.2.2. Suggestopedia Yönteminin Tarihsel Gelişimi

Bu bölümde Lozanov’un suggestopedia yönteminin tarihsel gelişimine kısaca yer

verilmiş ve yöntemin öğrenci başarısındaki etkisini kanıtlayan, o dönemlerde yapılan deneyler açıklanmıştır.

2.2.2.1. 1965 Deneyi

1965 yılında, suggestopedia yöntemi ile yabancı dil öğretiminde oluşabilecek problemleri incelemek amacıyla Bulgaristan Pedagoji Araştırma Enstitüsü tarafından bir araştırma kurulu oluşturulmuştur. Aynı yıl suggestopedia yöntemi ile uygulanan Fransızca ve İngilizce deneysel kursları başlamıştır. Bu deneylere 3 grup deney, 3 grup kontrol olmak üzere 6 gruptan oluşan 75 öğrenci katılmıştır. Her öğretmen bir deney bir kontrol olmak üzere iki gruba ders vermiştir. Her gruba aynı miktarda materyal verilmiş ve deney grubuna suggestopedia yöntemiyle eğitim verilirken kontrol grubuna geleneksel yöntemlerle eğitim verilmiştir. Kontrol grubunun bir süre sonra programdan geri kaldığı; yorgunluk, rahatsızlık ve programın aşırı ağır olması gibi nedenlerden şikayet ettikleri hatta dersi terk etmek istedikleri gözlenmiştir. Deney grubunda ise, kontrol grubunun aksine, zorlanmadan hızlı bir şekilde öğrenme sağlandığı gözlenmiştir. Daha sonra kontrol grubuna suggestopedia yöntemi kullanıldığında deney grubunun seviyesine yetiştikleri gözlenmiştir. Deneyin umut verici sonuçları Pedagoji Enstitüsü'nde "Suggestopedic Araştırma Bölümü" kurulmasıyla sonuçlanmıştır (Türköz, 2010).

2.2.2.2. 1966 Deneyi

Bu deney Sofya Üniversitesinde, yaşları 25 ile 60 arasında değişen, işten sonra Fransızca öğrenmekte olan 14 öğrenciye uygulanmıştır. Öğrencilere geleneksel yöntemle günde kaç kelime öğrendikleri sorulmuş (20 ile 30 arası olduğu cevabını vermişlerdir) ve suggestopedia yöntemiyle her gün 1000 yeni kelime öğrenebilecekleri söylenmiştir. Her ne kadar öğrenciler sadece bir günde 1000 yeni kelime öğrenebileceklerine inanmamış olsalar da, öğretmen deneyin başarıyla sonuçlanacağına inanmış ve öğrencilerine bunu genel davranışıyla yansıtmıştır. Öğrencilerin henüz bilmediği 1000 sözcük öğrencilerle birlikte seçilmiştir. Sonraki gün öğretmen, 1000 kelimeyi öğrencilere okumaya başlamış ve hipnoz etkisi yaratmamak amacıyla farklı tonlamalar kullanmıştır. Lozanov bu deney

hakkında Şu sözleri dile getirmiŐtir: “Verilen 1000 kelimededen ortalama öğrenme yüzdesi %98.09 olarak sonuçlanmıştır. Böylece $p=0.95$ katsayısıyla aynı koŐullarda bu ortalamanın %90.69’un altına inmeyeceği kabul edilebilir.” (Lozanov, 2009).

Bu ezber deneyinin yüksek sonuçları daha sonraki deneylere yeni bir kapı açmıŐtır. Lozanov’a (2009) göre: “Bu sonuçlara dayanarak suggestopedia yönteminin kendiliğinden kavranan, manipülatif olmayan telkin teknikleri yalnızca dil eğitimi değil bütün konularda geliŐtirilmeye başlanmıştır”. Bu araştırmaları takip eden 6 Ekim 1966 tarihinde ilk Suggestology Araştırma Enstitüsü Bulgaristan’da kurulmuŐtur.

Bu deneylerden sonra birçok bilim insanı ve araştırmacı, Dr. Georgi Lozanov tarafından geliştirilen suggestopedia yöntemini araŐtırmıŐ ve çalışmalarında bu yöntemden bahsetmiştir. Moon (1986), suggestopedia yönteminin insanların gizli bilinçaltı süreçlerini benimsediğini ve bu benimsediği zihinsel bilinçaltı faaliyetlerden eski bilgileri hatırlamak ve yenileri öğrenmek için yararlanıldığını söyler. Bu yöntemin farklı alanlarda da kullanıldığı bilinmektedir fakat büyük çoğunlukla yabancı dil ğretiminde kullanılmaktadır.

Yabancı dil ğretiminde yaşanan sorunların belki de en önemlisi kaygıdır. Kaygı, farklı araştırmalarda birçok çeŐide ayrılmaktadır fakat bu araştırmanın konusu yalnızca yabancı dil öğrenme kaygısına odaklanmaktadır. Bu sebeple kaygı konusuna kısa bir Şekilde değinilmiştir. Yabancı dil kaygısı diğer kaygı çeşitlerinden ayrılır ve MacIntyre ile Gardner (1994), yabancı dil kaygısını bir kişinin yabancı dil kullanmasını gerektiren durumla karŐılaŐtıđında yaşadığı korku olarak tanımlar. Bazı araştırmacılara göre bu durum “Xenoglossophobia” fobisi, bir diğer deyişle yabancı dil korkusu olarak tanımlanır (Kumar ve Rathina 2017). Lozanov’un suggestopedia yönteminde öğrencileri rahatlatmak için, diğer bir deyişle onları yabancı dil korkularından arındırmak için belli tempoda müzikler ve hatta yoga gibi birçok teknik kullanılır. Araştırmanın devamında bu teknikler ayrıntılı bir Şekilde incelenmiştir.

Suggestopedia yönteminin ardında yatan fikirler gözden geçirilmek istenirse, baŐlangıçta

her diğ er yöntem ve teknik gibi, öğrencilere yabancı dil öğretilirken karşılaşılan sorunların çözümüne nasıl katkı sağlanabileceğ i ve öğretmenlere yabancı dil öğretiminde nasıl yardımcı olunabileceğ i düşünölmüştür. Bu katkıyı sağlayabilmek ve suggestopedia yönteminin etkililiğ ini daha iyi anlayabilmek için, yöntem hakkında yapılacak bir meta-analiz çalışmasının öğrenci kaygısı ve suggestopedia yöntemi ile ilgili farkındalığ ı arttıracakğ ı düşünölmektedir. Bu konuda ilk meta-analiz çalışması Moon tarafından 1986 yılında yapılmıştır.

2.2.2.3. Sonraki Gelişmeler

1966 yılında Bulgaristan Eğitim Bakanlığı, Lozanov'un araştırmasının devamını sağlamak amacıyla Sofya Üniversitesi'nin bir parçası olarak Bulgaristan Sofya Suggestology Enstitüsü'nü kurmuştur. İlk eğitim uygulaması İngilizce, Fransızca, Almanca, İtalyanca ve Rusça dillerinde yetişkinlere yabancı dil öğretimi olarak yapılmış; ardından 1967'den 1972'ye kadar matematik, tarih, edebiyat, fizik, kimya ve biyoloji alanlarında da başvurular devam etmiştir. 1972'de, program ilkokul dersleri için de uyarlanmıştır. Lozanov bu yöntemin Bulgaristan'da anaokulundan üniversite seviyesine kadar seçilmiş okullarda kullanıldığını belirtmiştir. Aynı şekilde Rusya'da da yöntemin benzer kullanımları mevcuttur. 1972 yılında, Sofya'da Torontosent Üniversitesi'nde eğitim gören bir grup öğretmen Kanada'ya geri dönerek yöntemi uygulamaya başlamış ve daha sonra da 1973 ve 1974 yıllarında bu yöntem Kanada hükümetinin programına dahil olmuştur Raporlar, Kanada'da uygulanan İngilizce ve Fransızca dil öğretiminin, günümüze kadar yapılmış ilk Suggestopedia uygulaması olduğunu göstermektedir (Owen ve Flake, 1976).

1974 ve 1975 yıllarında, suggestopedia yönteminden San Diego'daki California Üniversitesi'nde, Spanishat Texas Tech'de, Pepperdine'deki Girişimcilik Psikolojisi'nde, Iowa'daki dil öğretiminde ve Gürcistan'daki ilköğretim okullarında okuma öğretimi konusunda yararlanılan araştırma projeleri olduğu rapor edilmiştir. Bunlara ek olarak birçok başka proje veya deney de bulunmaktadır. 1975 yılının Mayıs ayında batı dünyasında Los Angeles'ta düzenlenen ilk Uluslararası Suggestopedia Kongresi'nde, Lozanov, giderek daha çok Suggestopedia uygulamasının rapor edildiğini

ve klasik yönteminin de üzerinden bazı değişiklikler yapıldığını belirtmiştir (Owen ve Flake, 1976).

Moon (1986) suggestopedia tekniğini inceleyen, yirmi araştırmadan oluşan ve yabancı dil edinimi, yabancı dil belleği, duyuşsal nitelikler, bilişsel başarılar ve yaratıcılığı ele alan bir meta-analiz çalışması yapmıştır. Bu çalışmada Lozanov'un yönteminin "açık telkin" ile yapılmasının; öğretimin herhangi bir yöntem ya da teknik kullanılmadan, diğer bir deyişle ham eğitim ile yapılmasından daha etkili olduğunu göstermektedir. Moon'un (1986) araştırma sonuçları ve Lozanov'un fikirleri göz önünde bulundurulduğunda, bu konuda yeni bir meta-analiz çalışmasının gelecekte yapılacak araştırmalara, suggestopedia yöntemi ve etkisi hakkında daha fazla bilgi edinmek isteyen eğitimcilere yardımcı olabileceği düşünülmektedir.

Lozanov'un daha sonraki yıllarda yayınladığı makalesine (1978) göre bu yöntem öğrenmede %1000 artış sağlamaktadır. Her ne kadar fazla iddialı görünse de, bu yöntemin etkililiği çalışmanın devamında birçok araştırma ile kanıtlanmaktadır. Makalede, suggestopedia yönteminin birçok teknik ve stratejiden oluştuğu belirtilmiştir. Bu teknik ve stratejiler arasından en çok bilinenleri; rahatlama, rol yapma, tempolu müzik, alt algısal uyarıcılar, telkin, görselleştirme, senkronize nefes alma, aktif sunum, süper öğrenme ve pasif değerlendirme diye devam etmektedir. Bu teknik ve stratejilere değinmeden önce, daha önce de belirtildiği gibi, Lozanov'un aşmaya çalıştığı öğrenme kaygısı gibi engellerin neler olduğuna değinmekte fayda vardır. Lozanov, bahsedilen bu engelleri "telkin karşıtı bariyerler" olarak tanımlamaktadır.

2.3. Suggestopedia Yönteminde Sık Karşılaşılan Terimler

2.3.1. Telkin Karşıtı Bariyerler

Telkinin bir bireyin henüz kullanmaya başlamadığı potansiyelini açığa çıkarmaya nasıl yardımcı olduğunu anlamadan önce buna engel olabilecek ana bariyerlerden bahsetmek gerekir. Lozanov'a göre her bireyin belli bir derece sahip olduğu öteden beri yerleşmiş,

bireyin davranışlarını kısıtlayan bariyerler, çoğunlukla çocukluk koşullarından dolayıdır (Dhority, 1991). Lozanov, bu bariyerleri üç grupta inceler:

1. Eleştirel-Mantıksal Bariyer: İyi niyetli, mantıklı bir güdüleme özelliği taşımayan unsurları reddeder.
2. Sezgisel-Duyuşsal Bariyer: Bilinç dışıdır ve güven ve emniyetin sağlanmadığı unsurları reddeder.
3. Ahlaki Bariyer: Bireylerin etik ya da manevi değerlerine ters düşen unsurları reddeder.

Lozanov, bahsetmek istediği bariyerlerin bir ortak noktası olduğunu söyler. Bu ortak nokta insanların her zaman statükolarını (politik ve popüler kültürde kullanımı olan, şahısların şu anki durumlarını koruma çabaları anlamına gelen bir terim) korumaya çalışmalarıdır. Statükoların başarıyla üstesinden gelmek; bu bariyerleri öğrencileri korkutabilecek yabancı durumlarla yüzleştirerek değil, tam tersi, bu bariyerlerle uyum sağlatarak sağlanabilir (Dhority 1991). Lozanov çalışmalarının bu uyumu sağlar nitelikte olduğunu kanıtlamıştır. Araştırmanın ilerleyen bölümlerinde çalışmalarda kullanılan bu yöntem ve tekniklere değinilmiştir.

2.3.2. Suggestopedia Yönteminin Temel İlkeleri

Yukarıda bahsedilen bariyerlerin üstesinden gelmek Lozanov'un deyişle karmaşık bir iştir. Yine de bu işi incelemek ve uygulamak istersek, iki gruba ayırmakta yarar vardır. Bu iki grup dışsal ve içsel etkenler olarak ayrılabilir.

2.3.2.1. İkili Evre (Dual Plane)

Burada bahsedilen ikili evre bireylerin çevrelerinde birçok uyarıcı ile karşılaştıklarını ve bu uyarıcıların iki seviyede olduğunu belirtir: bilinçli ve bilinçsiz. Lozanov'a (1978) göre ilk karşılaşılan evre bilinçli evredir ve aşağıdaki paragraflarda Türkçe karşılığı açıklanmış olan "infantilization" ve "pseudopassivity" ilk grubu oluşturur. Sonra gelen ve bilinçli

uyarıcılar vasıtası ile iletilen ikinci evre ise çevresel algılarımızdan, diğer bir deyişle tonlama, mimikler, vücut hareketleri ve vücudun duruşu gibi bileşenlerden oluşur. İkinci evre suggestopedia yönteminin önemli bir kısmını oluşturur, çünkü bu evre “ilk görüşte otorite sağlamak, öğrencilerin sevgisini kazanmak ve güven aşılacak” için önemli bir evredir. “Öğretmenler, öğrencilere sadece söyledikleriyle değil seslerinin tonlamasıyla, gülüşleriyle, el kol hareketleriyle, kıyafetleriyle ve diğer tüm tutumlarıyla bir etki yaratırlar”. Lozanov’a göre öğretmenler ikili evrede ancak samimiyet ile uzmanlaşabilir (Lozanov, 1978).

2.3.2.2. Çocukça Yaklaşım (Infantilization)

“Infantilization” terimi; bireyin içinde bulunduğu durumdaki depolama kapasitelerinden biri ya da diğerini serbest bırakma hali, bu hal ihtimali içindeki kontrollü bir sezgisel aktiviteyi, duygusal esnekliği, arttırılmış algı ve kendine güveni ifade etmektedir (Lozanov, 1978). Bu tanım biraz karmaşık görünse de Lozanov’un bu konudaki diğer cümleleri incelendiğinde ne demek istediği anlaşılacaktır. Terim her ne kadar daha önce Türkçe diline çevrilmemiş olsa da, “çocukça yaklaşım” olarak çevrilebilir. Bu çeviri ebeveynlerin çocuklarına uyguladığı olumsuz bir davranışı çağrışırsa da, bu alandaki terim eksikliğinden bu çeviri uygun görülmüştür. Bu yaklaşım otorite sahibi biriyle yüksek seviye uyumlu bir iletişim kurulduğunda meydana gelir ve kendiliğinden oluşabilir.

Burada belirtilen “otorite”yi ise Richard ve Rogers (2001) zaten bu yöntemin kendiliğinden “bilimsel olarak uygulanan bir dil, rol yeteneği, olumlu deneysel veriler ve inançlı öğretmenler” aracılığıyla otorite kazanması gerektiği şeklinde açıklamıştır. Öğretmen kendi özgüvenini, rol yeteneğini ve olumlu tutumunu sergileyerek otorite sahibi bir konuma gelir. Aynı zamanda Suggestopedia yöntemi hakkında anlatılan “başarılı örnekler” ile kendini destekler.

Lozanov’un bakış açısına göre çocukça yaklaşım kavramı çocukluk döneminde tecrübe edilen ruh halini işaret eder. Yetişkin bir bireyin mevcut zihinsel durumunun, bir

çocuğunkine benzer zihinsel durumla değiştirilmesi anlamına gelir. Bu zihinsel durum, bir güven, barış ve emniyet hali olarak anlatılabilir. Bir suggestopedia sınıfında saygın bir öğretmenin varlığı öğrencilerde güven duygusunu sağlayan en önemli etkidir. Bu, öğrencilerin algı, yaratıcılık ve öğrenme seviyelerinin artması şeklinde bir kazanç sağlar. Çocukça yaklaşımın sağlanabileceği birçok teknik vardır; oyunlar, şarkılar, öğrencilere farklı roller verilmesi gibi (Türköz, 2018).

2.3.2.3. Sözde Pasiflik (Pseudopassivity)

Lozanov “pseudopassivity” ilkesini klasik müzik dinlerken kendimizi içinde bulduğumuz kontrollü duruma benzetir. Bu örnekle aslında bu durumunun açıkça bir odaklanılmış bir psiko-rahatlama olduğunu anlatmaya çalışır. Bahsedilen psiko-rahatlama ne hipnoza benzeyen bir rahatlama ne de kaslarda oluşan bir gevşeme anlamına gelir. Diğer bir deyişle bu durum hipnozla sağlanmak istenen bir rahatlama değil, aksine gereksiz düşünceler ve hareketlerden arınmış sakin bir ruh halidir. Bu sakin ruh halinin arka planında sanki bir konserdeymiş gibi hoş, yorucu olmayan bir odaklanma olduğu fark edilmiştir (Lozanov, 1978). Verilen bilgiler göz önünde bulundurulduğunda suggestopedia yönteminin bu ilkesini “sözde pasiflik” olarak çevirmenin doğru olduğu düşünülmüştür.

Sözde pasiflik kavramı “odaklanılmış şekilde kendi kendini rahatlatma” ya da “enerjiden edilen tasarruf ile birlikte gerçekleştirilen içsel aktivite” anlamına gelir. Lozanov’un (1978) yaptığı bu tanımlar şu şekilde devam eder: Sözde pasiflik; durgun, kendinden emin sunulan bir telkin programı ve bir konsere katılan bireyin içinde bulunduğu durumun aynısını gerektirir. Bu konser durumu ile anlatılmak istenen; dinleyicilerin davranışsal olarak pasif olması ve anlamak ya da ezberlemek adına hiçbir çaba sarf etmemeleri, diğer bir deyişle bireylerin kendilerini müziğin akışına kaptırmalarına izin vermeleridir. Fiziksel ve fikirsel pasiflik gerçek bir pasiflik hali değildir, çünkü aynı zamanda birey müziği idrak eder, karmaşık içsel süreçleri gerçekleştirir, belirli ruh hali içine girer, fikirler arası ilişkiler ortaya çıkarır ve yeni fikirlerin oluşturur. Bütün bunlar fiziksel ve fikirsel bir pasif mekanda yorucu olmayan etkinliklerdir. Bunun gibi hiperemnezi (bazı hastalık ya da yaşlılık durumlarında görülen, hafızanın aşırı gelişmesi durumu) için kurulmuş bir planla birlikte pasif bir sözde pasiflik durumuna (diğer adıyla “dinleti

durumu”) dayanarak telkin karşıtı bariyerler çok daha kolay bir şekilde aşılır ve beynin depolama kapasitesi geliştirilir.

2.3.2.4. Tonlama (Intonation)

İkinci evrenin bir bileşeni olan tonlamanın telkin sürecini desteklediği düşünülmektedir. Lozanov (1978), kitabında Suggestopedia yöntemini benimseyen bir öğretmenin “sahte ya da sıradan tonlama” kullanmaz, tam tersi “estetik güzelliğe sahip bir tonlama” kullandığını belirtmiştir. Bahsedilen bu tonlama hayati bir önem taşır çünkü Lozanov’a göre ne zaman bir telkin ileri sürülse, sesteki tonlama o an neyin kulağa önemli gelmesi gerektiğini belirler. Aynı zamanda bilginin kaynağının güvenilir olduğu hakkında öğrencileri ikna eder. Tonlamanın öğrenci davranışında ikili evre sürecini başarmaya yardımcı olduğu da bilinmektedir.

Tonlamanın, öğrenciler üzerindeki etkisine dair bilgi edinebilmek için belli tonlama çeşitleri kullanılarak çeşitli deneyler yapılmıştır. Deneylerin sonuçları incelendiğinde, yapay tonlamanın (yapay tonlamayı daha iyi anlayabilmek için havalimanlarında anons yapan görevlilerin, spikerlerin ve haber sunucularının yaptıkları tonlamalar örnek verilebilir) kullanımdan çıkarılarak, bunun yerine öğrenciler tarafından daha kabul edilebilir olan sanatsal bir tonlamanın kullanılması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır (Lozanov, 1978 akt. Türköz, 2018).

2.3.2.5. Ritim (Rhythm)

Ritim ikili evre kavramında önemli yeri olan bir diğer bileşendir. Lozanov’a göre (1978), ritim hayatın her alanında bulunmaktadır: Ritim temel biyolojik bir ilkedir, doğanın bir yansımasıdır. Günlük ritimler, mevsimler ritimler, yıllık ritimler, duyuşsal ve istem dışı tepkiler, dahası zihinsel yaşam bunun bir parçasıdır. Kişiliği etkileyen sınırsız sayıda ritim bulunur. Ritim hayatın birçok alanında deneyimsel uygulamalar bulur. Tedavi etkisi gösteren telkinler, ticari reklamlar, pedagojik uygulamalar ve daha birçok konu çoğunlukla ritimlerle sergilenir. Tonlama ile birlikte ritim, öğrenilecek bilgiler ritmik bir

şekilde sunulduğunda etkisini en üst düzeye çıkarır. Tonlama ve ritim, güvenilirlik ile birleştirildiğinde güçlü bir telkin etkisi ve hızlandırılmış öğrenme sağlar. Suggestopedia yönteminde otorite; bilginin güvenilirliği, saygınlığı ve inandırıcılığını bir diğer deyişle öğretmeni ifade etmektedir. Son derece güvenilir ve saygın bir öğretmenin varlığının sınıfta bir öz güven ortamı yarattığı düşünülmektedir. Bu sebepten dolayı saygın bir öğretmenin rolü telkin sürecinde büyük bir önem taşımaktadır. Lozanov kendi sözleriyle bu durumu şu şekilde açıklamaktadır: “Ritmik, doğru bir tonlama ile yapılan bir sunum, yüksek derece kalıcı bir öğrenmeyi garanti eder.” (Lozanov, 1978).

Burada anlatılmak istenen ritim, dinlediğimiz şarkıların ritmiyle karıştırılmamalıdır. Ritim dendiğinde akla gelmesi gereken, öğretmenin arka plana koyduğu müziğin ritmine uyarak okumalarını yapması, öğrencilerin de aynı zamanda bu ritme uygun şekilde derse katılmaları ve hatta bu ritme uygun şekilde nefes alıp vermeleridir. Bancroft ve Jane'nin (1975) araştırmalarında bahsettiği örneğe değinildiğinde ritim konusu daha iyi anlaşılabilir. Bu araştırmada öğretmenin henüz derse başlamadan öğrencilere nasıl nefes alıp vermeleri konusunda eğitim vermeleri gerektiği ve bu nefes alıp verme ritminin 2/4/2 şeklinde (iki saniye nefes alma, dört saniye nefes tutma ve iki saniye nefes verme) oldukça yavaş bir biçimde olması gerektiği belirtilir. Buna ek olarak yoga ile yapılan eğitimler sırasında da bu ritim, dersin ana temasını oluşturur (Schuster ve Gritton, 1986).

2.4. Suggestopedia Yönteminde Kullanılan Teknikler

Suggestopedia yönteminde öğrencilerin sahip oldukları bariyerleri aşmak ve öğrenmeyi kolaylaştırmak adına kullanılan birçok teknik bulunmaktadır. Bu başlık altında suggestopedia yönteminde kullanılan başlıca tekniklere yer verilmiştir.

2.4.1. Rahatlama

Rahatlama teknikleri ve derin nefes egzersizleri; kaygıyı azaltmak, öğrenmeyi güçleştirebilecek dikkat dağıtıcı unsurlardan zihni arındırmak ve yeni bilgilerin daha kolay şekilde öğrenilmesini ve zihinde saklanmasını sağlamak için kullanılmaktadır

(Caskey ve Flake, 1976). Lozanov'un temel hedefinin öğrencilerde telkine açık bir hal sağlamak olduğu bilinmektedir. Bunu sağlama amacıyla derslerden önce ya da ders sırasında fiziksel egzersizleri desteklemektedir. Tavsiye ettiği egzersizler arasında yoga da bulunmaktadır. Yoga egzersizleri öne ve arkaya esneme hareketleri, yanlara esneme hareketleri, boyun esnetme hareketleri, tüm vücudu germe ve benzeri hareketlerden oluşmaktadır (Schuster ve Gritton, 1986). Suggestopedia yönteminde rahatlama amacıyla derslerden önce veya ders sırasında yapılabilecek hızlı bir kasılma egzersizi tavsiye edilmektedir. Bu egzersiz ayaklardan başlanıp başa kadar bütün kasları aynı anda kasılması olarak belirtilmektedir. Diğer bir deyişle, bütün vücuttaki kaslar belli bir süre zarfı boyunca kasılır ve bir anda rahat bırakılır. Bu egzersizin on beş ve yirmi saniye arasında üç kez yapılması tavsiye edilmektedir (Held, 1976).

2.4.2. Müzik

Müzik suggestopedia yönteminin diğer bir önemli bölümünü oluşturmaktadır. Dipamo ve Job (1991), yaptıkları araştırmada dokuz farklı çalışmayı incelemiş ve dördünde müziğin öğrenme performansını anlamlı bir şekilde arttırdığını kanıtlamıştır. Ritim, tonlama ile birleştirildiği zaman, bir öğrenciye şarkı öğretimi sırasında öğrenme ve ezberleme kolaylığı sağlar. Lozanov'a göre müzik, yalnız başınayken ezberleme ya da öğrenme kolaylığı sağlamaz. Varsayımlarına göre öğrenmenin düzeyini artıran yalnızca müzik değil, aynı zamanda materyalin ritmik sunumudur (Lozanov, 1978). Bu bilgilerden yola çıkarak müziğin, öğrencilere yaratıcı bir yaklaşım sağladığı ve öğrenme ortamını geliştirmek için kullanılan bir araç ya da kolaylaştırıcı görevi gördüğü söylenebilir (Held, 1976). Bancroft, suggestopedia yönteminde, arka planda kullanılan müzik (şarkı söylemede olduğu gibi) öğrenmeyi kolaylaştırmak ve hızlandırmak için kullanılır; ayrıca varsayımlara göre müzik sağ beyin ve dil sol beyin tarafından işlendiği için suggestopedia yöntemiyle uygulanan derslerde her iki beyin tarafının da harekete geçirildiği savunulur (Bancroft, 1995).

Lozanov'un yaptığı deneylerde kullandığı müziğin temposunun 60 ölçü birimli olduğu ve genellikle sunumlarında Bach ve Mozart'tan seçtiği müzikleri kullandığı bilinmektedir. Buna ek olarak Lozanov, tonlamanın genellikle bu tempoyla birlikte

kullanıldığı ve öğretmenin kendi sesini yükseltip alçaltarak müziğe uyum sağladığını belirtmiştir (Lozanov 1978).

2.4.3. Görselleştirme

Görselleştirme, suggestopedia yönteminde sıkça belirtilen teknikler arasında bulunmaktadır. Suggestopedia yönteminin beynin sağ lobuna etkisini araştıran Bancroft'a göre, görselleştirme özellikle öğretmenin müzikle birlikte diyalog okuduğu zaman kullanılır. Kelimeleri temsil edecek semboller ve grafikler öğrencilere daha kolay saklayabilecekleri ve hatırlayabilecekleri görsel şekiller sunar. Kelimelerin daha kolay hatırlanması ancak bu kelimelerin öğrenme sırasında görselleştirilmesiyle sağlanabilir (Bancroft, 1995).

Görselleştirme, diğer bir deyişle görsel betimlemeleri üretme ve değiştirme yeteneği; sözcük hazinesini geliştirme, çeşitli matematiksel fonksiyonlar gerçekleştirme, problem çözme hatta zaman mekan ilişkileri kurma gibi birçok konuda kolaylık sağlamaktadır. Öğrencilerin ders sırasında konuyla ilgili getirilen görsellere bakmalarının hatırlatılması, öğrenciler yazmaya başlamadan önce tekrar görsellere göz gezdirmelerinin istenmesi ve yazdıktan sonra da yazıları görsellerle karşılaştırmalarının talep edilmesi öğrenmede yardımcı olmaktadır. Öğrendikleri sözcüklerin görsel karşılığını zaten zihinlerinde taşıdıkları, hatırlamak konusunda her zorluk yaşadıklarında bu zihinlerinde bulunan görsellere başvurmaları öğrencilere sık sık belirtilmelidir (Schuster ve Gritton, 1986).

2.4.4. Telkin

Telkin terimi dilimizde farklı alanlarda kullanılmaktadır ve suggestopedia yönteminde kullanılan anlamı ile diğer alanlarda kullanılan anlamı karıştırılabilir. Telkin genel anlamıyla öğrencilerde başarıyı arttırmak amacıyla kullanılan komutlardır. Dipamo ve Job'a (1991) göre telkin ve etkisi hakkında az sayıda araştırma bulunmaktadır. Telkinin ne olduğunu daha iyi anlayabilmek için Schuster ve Mouzon'un (1982) araştırmasına bakılabilir. Bu araştırmada bir gruba verilecek bilginin önceden zor olduğu söylenmiş,

diğer gruba ise aynı bilginin öğrenmesi kolay olduğu söylenmiştir. Deney sonucunda bilginin zor olduğu söylenen grubun daha iyi performans gösterdiği gözlenmiştir. Araştırmacılar tarafından bu sonucun tam tersi tahmin edilmiş olsa da, bu araştırma suggestopedia yöntemine önemli bir katkı sağlamıştır.

2.5. Öğretmen Rolü

Suggestopedia öğretmenin temel rolü, öğrencinin en çok telkin edilebildiği ve daha sonra öğrenciye dilbilimsel materyaller sunulabileceği durumlar yaratmaktır. Lozanov, öğrenmeye katkıda bulunabilecek birkaç beklenen öğretmen davranışı listelemektedir:

1. Yönteme kesinlikle güvenin,
2. Görgü kurallarıyla ve giyimle ilgili titiz davranışlar sergileyin,
3. Öğretim sürecinin ilk aşamalarını düzgün bir şekilde düzenleyin ve tam olarak gözlemleyin.
4. Oturuma karşı ciddi bir tutum sergileyin,
5. Testler uygulayın ve düşünerek cevap verin,
6. Mütevazı bir istek sürdürün

Bu davranışlara ek olarak, öğretmenlerin rol yapma, şarkı söyleme ve psikoterapik teknikler konusunda beceri sahibi olmaları beklenmektedir (Salim, 2001).

Suggestopedia öğretmeni, öğrencilerine hissettirmeden bilinçaltı öğretim tekniklerini kullanır. Öğrencilerin her zaman öğrenme ortamında olmaları için alt yapı hazırlar. Suggestopedia yöntemini bir makine kabul edersek öğretmen de bu makinenin motorudur. Öğretmen bu yöntemde kendine yeterince güvenmeli ve bu güveni de öğrencilerine yansıtabilmelidir (Bölükbaşı, 2012).

Öğretmen yapılan yanlışta anında düzeltmek yerine daha sonra doğrusunu kullanıp

öğrencilerin doğru formu kendilerinin bulmasını sağlar. Öğretmenin öncelikli hedefi öğrencilerin günlük iletişimde kullanmak için yabancı dil öğrenme sürecini kolaylaştırmaktır. Bunu yapmak için de öğrencilerin öğrenme ortamına taşıdıkları öğrenmeye karşı oluşan engelleri ve olumsuz düşünceleri ortadan kaldırması gerekir. (Bölükbaşı, 2012).

2.6. Öğrenci Rolü

Öğrencilerin, suggestopedia yöntemiyle işlenecek bir ders için gönüllü olmaları beklenir. Derse ve faaliyetlere bağlı olmaları beklenir. Ders sırasında sınıfta ve okul çevresinde sigara ve içki içmek yasaktır. Öğrenenin zihinsel durumu, başarı için kritik öneme sahiptir. Öğrenciler, sunulan materyali anlamaya, değiştirmeye ya da araştırmaya çalışmamalı, ancak materyalin kendilerine uyum sağladığı yarı-pasif bir durumu devam ettirmelidir. Öğrencilerin grupları ideal olarak, sosyal olarak homojen, on iki kişilik ve eşit sayıda erkek ve kadın olarak bölünmüştür. Öğrenciler yüz yüze etkileşimi ve etkinliklere katılımı teşvik eden çember şeklinde otururlar (Salim, 2001).

Bu yöntemin başarılı olabilmesi için öğrenciler yönetime güvenmeli ve saygı duymalıdır. Öğrenciler ancak öğretmene ve yönetime güvendikleri sürece bilgiyi kabul ederler. Ayrıca öğrenciler öğretmenlerine ve yönetime güvendikleri zaman kendilerini güvende hissederler. Güvende hissettikleri zaman da daha içten ve daha az çekingen olurlar (Bölükbaşı, 2012).

2.7. Sınıf Ortamı

Suggestopedia yönteminde, bu yöntemin başarıya etkisinin artması için ilkelere ve uygulanacak tekniklere uygun bir sınıf ortamı oluşturmak gerekmektedir. Sınıfın dış çevresi, hedef dil veya öğrenilecek materyal hakkında bilinçaltı mesajlar veren posterler ve resimlerle mümkün olduğu kadar çekici ve rahat hale getirilir. Buna ek olarak ortamın güvenli ve huzurlu olması sağlanmalıdır, böylece öğrencilerin kendi iç dünyası – kendileri, konu, öğretmen, yöntem vb. hakkında nasıl hissettikleri- da dikkate alınmalıdır.

Sanat -görsel, şiirsel, dramatik ve müzik- üzerine yapılan vurgu, kalite beklentisini artırır (Norman, 2003).

Suggestopedia yönteminde sınıf, normal sınıflar ile aynı değildir. Sınıfta sandalyeler yarım daire şeklinde ve öğrencilerin daha fazla dikkat etmesini ve daha rahat etmesini sağlamak için siyah veya beyaz tahtaların karşısında olacak şekilde düzenlenmiştir. Ayrıca, öğrencilerin zihnini rahatlatmak için sınıftaki ışık azaltılır (Salim, 2001).

Suggestopedia yönteminin temelinde bulunan rahatlatıcı bir mekan ve güven ortamı, ancak yukarıdaki paragraflarda belirtilen unsurların uygulanmasıyla sağlanmaktadır. Yukarıdaki paragraflarda belirtilen sanatın ve rahatlatıcı egzersizlerin merkeze alındığı bir sınıf ortamının sağlanmasının maliyetli olabileceği bilinmektedir. Bu durum ise suggestopedia yöntemine getirilen eleştirilerin başında gelmektedir.

2.8. Meta-Analiz Nedir?

Araştırmanın bu bölümünde meta-analiz yönteminin tanımı, tarihçesi, ilkeleri ve meta-analizle ilgili bilinmesi gereken diğer terimlere yer verilmiştir.

Meta-analiz yöntemi hem uluslararası kaynaklar da, hem de Türkçe kaynaklarda çeşitli şekillerde tanımlanmıştır. Yapılan bütün tanımların, ya da yabancı kaynaklardan çevirilerin, anlatmak istediği aynı olsa da meta-analiz yöntemini daha iyi anlamak için çeşitli tanımlara değinmekte fayda olduğu düşünülmektedir.

Kelime anlamı incelendiğinde meta ekinin kendinden sonra gelen kelimenin bir üstünü ifade ettiği anlaşılmaktadır. Bu bağlamda düşünüldüğünde meta-analizin kelime anlamının üst analiz, analizlerin analizi anlamına ulaşılmaktadır. Diğer bir deyişle meta-analiz, yapılan bir analizin tekrar analiz edilmesi anlamına geldiği gibi, belli bir konuda yapılan analizlerin toplanarak analiz edilmesi anlamına da gelebilir (Dinçer, 2014).

Glass meta-analizi, bireysel çalışmalardan elde edilen analiz sonuçlarının bulguları birleştirmek amacıyla yapılan geniş çaplı derlemenin istatistiksel analizi olarak tanımlanmıştır (Glass, 1976). Glass'a (1976) göre bir meta-analizci (a) incelenecek çalışmaları bulmak için tarafsız yöntemler kullanır, (b) çalışmaların özelliklerini nicel veya yarı-nicel ifadelerle tanımlar, (c) tüm çalışmaların uygulama etkilerini ortak bir etki büyüklüğü ölçeğinde ifade eder, (d) çalışmaların özellikleriyle çalışma sonuçlarını ilişkilendirmek için istatistiksel teknikler kullanır. Bazı çalışmalarda araştırmacının eline binlerce çalışma geçmekte ve bu binlerce farklı araştırmacının yaptığı çalışmalar yalnızca bir araştırmacının sorumluluğu altına girmektedir. Glass, yaptığı meta-analizci tanımıyla da meta-analiz çalışmasının yanlış tekniklerle yapılmasının kötü sonuçlar doğuracağını ve bu çalışmanın özenle yapılması gerektiğini belirtmek istemiştir.

Yararlanılabilecek bir diğer tanımın da Rosenthal tarafından yapıldığı düşünülmektedir. Meta-analiz çalışmaları, aynı diğer sentez çalışmaları gibi, araştırma bulgularına odaklanır. Bu araştırma bulguları yazarlar tarafından ulaşılan sonuçlar değil, yalnızca araştırmanın bulgular bölümünde belirtilen değerlerdir. (Rosenthal, 1991). Bakioğlu ve Göktaş'a (2018) göre Hedges ise meta-analiz çalışmalarını, ulaşılan araştırmalardan elde edilen sonuçları analiz etmek veya birleştirmek amacıyla kullanılan nicel yöntemler olarak tanımlar. Son olarak yapılan bir diğer tanım ise Dinçer tarafından "bir konu, tema ya da çalışma alanı hakkındaki benzer çalışmaların belirli ölçütler altında gruplanıp, bu çalışmalara ait nicel bulguların birleştirilerek yorumlanması" şeklinde ifade edilmiştir (Dinçer, 2015). Özetle meta-analiz, belirli bir çalışma alanında yapılan benzer bireysel araştırmaların bulgularının incelenmesi, elde edilen nicel sonuçların derlenip ortak bir ölçüte çevrilerek yorumlanmasıdır.

2.9. Meta-Analizin Amacı

Meta-analiz çalışması yapmadan önce cevaplanması gereken ilk soru, neden böyle zahmetli bir işe kalkışılacağıdır. Neden bir araştırmacı, çeşitli veri tabanlarından bulduğu araştırmaları alt alta dizerek istenen yorumu yapmak yerine bütün meta-analiz aşamalarını uygulamak zorunda kalsın?

Burada karıştırılan nokta; meta-analizin incelemeye dahil edilecek çalışmaların daha önce

bulunduğu, odaklanılan bölümün ise bu çalışmalara yapılacak olan sentez planlaması kısmı olduğudur. Diğer bir deyişle, meta-analiz literatür taramasından sonraki adımdır. Meta-analizde çalışmaları bulma ve seçme sürecinde yapılan sistematik ya da anlatsal incelemeler arasındaki farklara değinilmediği belirtilmektedir. Bulunan çalışmalar arasındaki bu farklılıklar ciddi bir öneme sahip olabilir fakat meta-analiz çalışması yapacak bir araştırmacının asıl odak noktası veri analizinde olmalıdır (Borenstein, Hedges, Higgins ve Rothstein, 2011).

Bir sentezin amacı, herhangi bir çalışmanın sonuçlarını bütün diğer çalışmalar bağlamında anlamaktır. İlk olarak, etki büyüklüğünün verilerle tutarlı olup olmadığının bilinmesi gereklidir. Buradaki etki büyüklüğü kavramı meta-analizin ilerleyen başlıklarında ayrıntılı bir şekilde belirtilmiştir. Eğer tutarlı ise, buradaki etki büyüklüğü mümkün olduğunca doğru tahmin edilmeli ve yapılan sentezde yer alan bütün çalışmalarda da güvenilir olduğunun raporlaştırılması gerekmektedir. Bir diğer yandan eğer etki büyüklüğü çalışmalar arasında büyük ölçüde değışkenlik gösteriyorsa, bu değışkenliğin kapsamının ölçülmesi ve gerekli çıkarımların yapılması gerekmektedir. (Borenstein, Hedges, Higgins ve Rothstein, 2011). Bütün bunlar yapıldıktan sonra sonuca ulaşılan çalışma, belirtilen konuda bilgi sahibi olmak isteyen ya da bu çalışmayı daha ileri götürebilecek araştırmalar yapmak isteyen bireylere büyük yardımda bulunacağı düşünölmektedir.

Meta-analizin nedeni daha somut bir şekilde açıklanmak istenirse, bir araştırmacının yapmak istediği çalışmada yetersiz örneklem gibi sorunlarla karşılaşması ve analiz yapamaması durumunda meta-analiz yönteminden yararlanabileceği ve eğilim yönünü hesaplayabileceği söylenebilir. Meta-analiz buna ek olarak yapılmak istenen çalışmadaki boşluğu da göz önüne serebilmektedir (Dinçer, 2014).

Yapılan bu tez çalışmasında da amacın, suggestopedia yönteminin etkililiği olduğú kadar bu konuda bir boşluk olup olmadığını öğrenmek olduğunu belirtmekte fayda vardır. Zira diğer ölkelerde popüler olan bu öğretim yönteminin Türk eğitim sistemindeki boşluklara işaret edebileceği de göz önünde bulundurulmalıdır.

2.10. Meta-Analizin Kısa Tarihçesi

Meta-analiz yöntemi, her ne kadar başlarda aynı terimle kullanılsa da, yetmiş yılı aşkın bir tarihe sahiptir. Bu araştırmada kullanılan meta-analiz yöntemini daha iyi anlamak için, yöntemin kısa bir tarihçesine değinmekte fayda olduğu düşünülmektedir.

Bilinen ilk meta-analiz çalışmasının sağlık alanında Karl Pearson tarafından yapıldığı bilinmektedir. Pearson 1904 yılında çalışmasında aşılama ve tifo arasındaki ilişkiyi sentez çalışması yaparak incelemeye çalışmıştır. Buna benzer çeşitli araştırmalar 1930'lu yıllarda devam etmiş ve 1940-1950 yılları arası bu araştırma yöntemi oldukça gelişmiştir. Rosenthal'e göre o dönem geliştirilen en bilinen yöntem Stouffer'in yöntemiydi. Fakat bu belirtilen yaklaşımlar 1970'lere kadar sosyal bilimlerde çok az uygulama görmüştür (Rosenthal, 1991).

Sosyal bilimlerde bilinen ilk meta-analiz çalışması 1970'lerde yapılmıştır. Her ne kadar Rosenthal ve Rubin (1978), Schmidt ve Hunter (1977) bu yıllarda çeşitli yöntemler geliştirmiş olsalar da, Glass ve arkadaşları "meta-analiz" terimini ilk kez 1976 yılında tanıtarak, özellikle psikoloji alanında bu yaklaşıma dikkat çekmişlerdir (Card, 2012).

Uluslararası yayınların erişiminin genişlemesi ile birlikte 1980'li yıllarda sosyal bilimler açısından meta-analize ilgi artmış, geçmiş ile var olan durum karşılaştırmaları yapılmıştır. Bu alanda meta-analiz uygulamalarına Glass, McGraw ve Smith (1981), Hedges ve Olkin (1985), Hunter, Schmidt ve Jackson (1982), Rosenthal (1984) önemli katkılarda bulunmuştur (Dinçer, 2014).

Dinçer (2014), Bu araştırmacıların 1980'li yıllarda çıkardığı meta-analiz tekniklerini anlatan kitaplar bu yöntemin kullanımında hızlı bir artış sağladığını söylemiştir. 1985 yılında Hedges ve Olkin o dönemde geleneksel istatistiklerde derin bir yer etmiş meta-analiz kitabı yayınlamıştır. Bu kitap, hem meta-analiz tekniklerindeki sonraki gelişmelere bir başlangıç sağlaması hem de meta-analize bir biçim getirmesi ve istatistiksel bir değer kazandırması bağlamında önemli bir yere sahiptir.

Meta-analiz teknikleri kullanımının sosyal bilimlerde ilk tanıtımından bu yana artışa geçtiği gözlenmiştir. Son otuz yılda sosyal bilimlerde yaygın kullanımı göz önünde bulundurulduğunda, meta-analizin kullanımının devam edeceği anlaşılmaktadır. Sadece bu sebepten bile akademisyenler bilimsel literatürü daha iyi anlayabilmek için bu yöneme aşına olmalıdır. Fakat bilinmelidir ki meta-analizi anlamamanın önemi yalnızca son yıllarda yaygın kullanıldığından dolayı değil, daha da önemlisi, meta-analizin mevcut deneysel literatürü sentezlediği ve bilimin ilerlemesine katkıda bulunan güçlü bir yaklaşımı temsil ettiği içindir. (Card, 2012).

2.11. Meta-Analizin Yararları

Meta-analizi bir yöntem olarak anlamadan önce, bu alanda yapılmış birkaç örneğe göz atmakta fayda olduğu düşünülmektedir. Abramson (1994), meta-analizin avantajlarını şu şekilde belirtmiştir:

1. Eğer bireysel çalışmalar benzer bulgulara sahip ise, elde edilmiş sonuçların geçerliliği kuvvetlenecektir.
2. Bireysel çalışmalar istatistiksel anlamlılık ile sonuçlanmak için çok küçük örnekleme sahip olabilir, fakat meta analizi çalışmaların bulgularını birleştirerek bunun üstesinden gelebilir (Akgöz, Ercan ve Kan, 2004).

Meta-analizin daha iyi anlaşılması amacıyla Glass çeşitli örneklerden bahsetmiştir. Bu örnekte psikoterapi alanında 500 kontrollü değerlendirmeye yer verilmiştir ve bu değerlendirmede tedavi edilmiş ve tedavi edilmemiş grupların standartlaştırılmış ortalama farklılıkları puanlarından yararlanılmıştır. Yapılan bu geniş çaplı çok değişkenli analizden psikoterapinin, ortalama bir hastayı tedavi edilmemiş bir gruba kıyasla %50 oranında aldığı puandan %75 puanlarına kadar çıkardığı sonucuna varılmıştır. Aynı zamanda farklı türde uygulanan psikoterapi tedavilerinin (davranışsal ve davranışsal olmayan) etkinliklerinde küçük farklılıklar olduğu sonucuna varmışlardır (Glass ve Smith, 1977).

Kulik (1979), çalışmasında Glass ve arkadaşlarının yaptığı bir diğer araştırmalardan bahseder. Bu araştırmalarda Glass ve arkadaşları sınıfın büyüklüğü ile öğrencilerin öğrenmeleri arasındaki ilişkiye yoğunlaşmıştır. Glass ve arkadaşları bu alandaki alan yazının daha önce psikoterapi araştırmalarında kullandıkları sentez yöntemleri için fazla çeşitlilik gösterdiğini düşünmüşlerdir. Bu meta-analiz çalışmasında buldukları araştırmalardaki sınıf büyüklüklerinin araştırmadan araştırmaya çok fazla farklılık göstermiş, bir çalışmadaki küçük bir sınıfın diğer bir çalışmanın büyük sınıfına eş değer olduğunu görmüşlerdir. Diğer şikayetleri ise sınıf büyüklükleri ve öğrencilerin öğrenmeleri arasında doğru orantı olmaması ihtimali olmuştur. Çalışmanın devamında 20 öğrenci olan bir sınıfa 20 öğrenci daha ekleme ile 200 öğrenci olan bir sınıfa 20 öğrenci daha ekleme arasında ne tür bir etki farkı olabileceğini araştırmışlardır. Çalışma sonunda Sınıfın büyüklüğü ile öğrencilerin öğrenmeleri arasında ne ters ne de doğru orantı olduğuna aksine ters üstel (logaritmik) bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Meta-analizcilerin yöntemlerini savunurken değindikleri diğer bir örnek ise aspirin örneğidir. Aspirinin kalp krizine olan etkisini araştıran bu meta-analiz çalışması, 25 araştırmayı birleştirerek aspirinin kalp krizi tehlikesini azalttığı sonucuna ulaşmıştır. Zira eğer bu araştırmalar meta-analiz yoluyla birleştirilmeyip tek tek incelenecek olsaydı, çalışmaya katılan araştırmaların aspirinin kalp krizine bir etkisinin olmadığı sonucuna ulaşılabilecekti (Radin 2002, aktaran Dağyar, 2014).

2.12. Meta-Analize Yapılan Eleştiriler

Meta-analizin her ne kadar yukarıda belirtildiği gibi birçok yararı olsa da, bazı araştırmacılar bu yöntemin işlevselliğine çeşitli eleştirilerde bulunmuştur.

Glass ve arkadaşları kitaplarında kendilerine yöneltilen dört temel eleştiriye yer vermişlerdir (Glass, 1981). Bunlardan ilki; yaptıkları meta-analiz çalışmalarının düşük kaliteli araştırmalara gereğinden fazla dikkat çektikleri, ikincisi ise yaptıkları meta-analiz çalışmalarının yayınlanmış çalışmaların sonuçlarına gereğinden fazla bağımlı olduklarıdır. Glass'ın bulduğu çalışmaların kalitesine ve yayın yanlılığına getirilen

eleştirilerin, yaptığı çalışmalarının hedefini anlayamamak olduğu; zira Glass'ın bulduğu araştırmaları incelerken, çalışma kalitesi ve yayın yanlılığına dikkat çekme amaçlı, elinden geldiğince çeşitli kaynaklara ve çeşitli metodolojik özelliklere başvurduğu bilinmektedir (Kulik, 1979).

Bu ilk iki eleştiriye benzer olarak yapılan bir eleştiri de yayımlanmamış çalışmaların kötü tasarlanmış çalışmalar olabileceği ve bu çalışmaların bulgularının yapılan meta-analizi geçersiz duruma düşürebileceğidir. Bu konuda Ergene (2003, akt. Dağyar, 2014), araştırmacının, meta-analize eklenecek çalışmaların araştırma desenlerinin kalitesine dayanarak ortaya çıkabilecek problemleri kontrol edebileceğini söylemiştir. Bunun için bireysel çalışmaların nitelikleri kodlanabilir ve kötü tasarlanmış araştırmaların, iyi tasarlanmış araştırmalardan farklı sonuçları olup olmadığına karar vermek için istatistiksel teknikler yoluyla değerlendirmeler yapılabilir. Kötü tasarlanmış olduğu belirlenen, sonuçları yorumlanabilir olmayan ya da eksik verileri olan çalışmaların meta-analize dahil edilmemesi gerekmektedir.

Yapılan üçüncü eleştiri meta-analiz çalışmalarının elma ve portakalları karıştırdığı yönündedir. Buradaki elma ve portakal terimi, araştırmacıların farklı deneyleri yapmış çalışmaların genelleme yapılarak birleştirildiğini belirtmektedir. Bu eleştiriye verilen cevap ise nicel ya da nitel bütün diğer çalışmaların da çeşitli araştırmaları kapsadığıdır (Kulik, 1979). Buna ek olarak yapılabilecek bir diğer yorum ise; bir dizi benzer deney sonuçları birleştirildiğinde, elmalar ile portakallar çalışmalar arasındaki ufak farklılıklarla temsil edilirken, bütün çalışmalardaki ortak etkiyi meyvenin genel özelliklerinin vermekte olduğudur (Dağyar, 2014).

Yapılan dördüncü eleştiri ise, yazılan birden fazla sonucun aynı çalışmadan alınmasıdır. Diğer bir deyişle bir veri grubundaki çalışmanın çoklu gösterimiyle, örneklem sayısı şişirilebilir ve bu da yapılan meta-analiz çalışmasının güvenilirliğini düşürebilir. Bu eleştiriye cevap olarak ise bulunmuş bir çalışma birden fazla veri grubunu temsil ettiği zaman; araştırmacıların veriyi tanımlarken istatistikteki hata oranının miktarını belirlemede ve çalışmalar arasındaki gerçek korelasyon değerini tahmin etmede güçlük çekmeleri belirtilmiştir (Kulik, 1979).

Her ne kadar yukarıda belirtilen eleştirilere çeşitli araştırmacılar tarafından yanıtlar verilmişse de, bu eleştirilerin geçerliğini koruduğunu ve bir meta-analiz çalışması yapılırken bu eleştirilerin her zaman dikkate alınması gerektiği unutulmamalıdır.

2.13. Meta-Analizde Karşılaşılan Tanımlar

2.13.1. Etki Büyüklüğü

Meta-analizde karşılaşılan ve meta-analizin temelini oluşturan terim etki büyüklüğüdür. Etki büyüklüğü, bir tedavinin etkisinin büyüklüğünü yansıtan bir değer ya da iki değişken arasındaki ilişkinin gücü olabilir. Etki büyüklüğü bir meta-analiz çalışmasının geçerlik birimidir. Bir meta-analiz çalışmasında bulunan her araştırmacının etki büyüklüğü hesaplanır; çalışmalardaki etkinin tutarlılığını değerlendirmek ve genel etkiyi hesaplamak için elde edilen bu etki büyüklükleri üzerine çalışılır (Borenstein, Hedges, Higgins ve Rothstein, 2009).

Dinçer'e göre meta-analizin doğasını oluşturan etki büyüklüğü terimi, etki katsayısı olarak da literatürde geçmektedir ve bir çalışmada bağımsız değişkenin bağımlı değişkeni olumlu ya da olumsuz ne kadar etkilediği hakkında okuyuculara bilgi vermek amacıyla kullanılmaktadır (Dinçer, 2014).

Glass'a göre, meta-analizcinin temel görevlerinden biri bulduğu tüm çalışmaların bulgularını ortak bir etki büyüklüğü ölçeğinde ifade etmektir (Glass, 1976). Yukarıda da belirtildiği gibi etki büyüklüğü her bir çalışma için ayrı ayrı hesaplanır. Örneğin suggestopedia yönteminin etkisi farklı ülkelerde, farklı zaman dilimlerinde ya da farklı örneklem büyüklüklerinde aynı sonucu vermeyebilir. Yalnızca bir çalışma incelenerek yapılacak yorum çok geçerli olmayacaktır. Bu yöntemin etkililiği konusunda bulunan birçok çalışma bir araya getirilerek değerlendirildiğinde daha geçerli bir yorum yapılabilir. Bulunan tüm çalışmalardan elde edilen etki katsayısının birleştirilerek ortak

bir ölçeğe dönüştürüldüğünde oluşan katsayıya genel etki denmektedir.

2.13.2. Heterojenlik Testi, p ve Q Değeri

Meta-analiz çalışmalarında, aşağıdaki paragraflarda da belirtildiği gibi, hangi meta-analiz modelinin kullanılacağı seçilmeden önce heterojenlik testi yapılması gerektiği belirtilmiştir. Sözcük anlamından da anlaşılacağı üzere, heterojenlik incelenen araştırmaların benzer bulguları ölçüp ölçmediği yorumunun yapılmasını sağlar. Eğer yapılan test sonucu araştırmaların homojen olduğu yorumunun yapılmasını sağlıyorsa, incelenen araştırmaların benzer etkiler gösterdiği ve genellenebilir oldukları söylenebilir (Dinçer, 2014).

Planlanan meta-analiz çalışmasının istatistiksel bir heterojenlik testi içermesi esastır. Yapılacak bu testin amacı, ölçümler arasındaki varyasyon derecesini değerlendirmektir. Heterojenlik, eğer ölçümlerdeki evrene bağlı olasılıklar farklı büyüklüklerde ise ya da ölçümler etki yönünün tersine sahipse ortaya çıkar. Buna karşılık, eğer test sonucunda homojenlik ortaya çıktıysa bu, ölçümlerin benzer büyüklükte ve benzer yönde olduğu yorumunun yapılmasını sağlar (Sedgwicki 2015).

Heterojenlik testi uygulanırken Q değeri kullanılır. Fakat bunun daha iyi anlaşılması için p değerine değinilebilir. Dinçer, meta-analiz sonucunda elde edilen p değerinin 0.05'ten küçük olması halinde bireysel çalışmalar arasında anlamlı fark olduğunu, bu anlamlı farkın da çalışmanın heterojen bir yapıda olduğuna işaret ettiğini belirtmiştir (Dinçer, 2014). Eğer p değeri 0.05'ten yüksek olsaydı çalışmaların homojen olduğu sonucuna ulaşılacak ve bu sonuca göre meta-analiz modeli seçilecekti. Meta-analiz çalışmalarında her ne kadar p değerinin kullanılabileceği bilinse de, Q değerinin daha kesin sonuçlar vereceği düşünülmektedir.

2.13.3. Cohen's *d* ve Hedges's *g*

Meta-analiz çalışmalarında etki büyüklüğünü hesaplamak için birçok öneri bulunmaktadır. Aşağıdaki paragraflarda belirtilen kaynaklar ve bu öneriler göz önünde bulundurulduğunda, çalışmaların istatistiğinde kullanılan etki büyüklüklerinin, sosyal bilimlerde yaygın olarak Cohen's *d* ve Hedges *g* değerleri kullanılarak hesaplandığı anlaşılmaktadır. Her ne kadar bu iki değeri hesaplamada çeşitli programlardan yardım alınsa da, meta-analiz çalışmalarını inceleyebilmek için bu iki değeri daha iyi anlamakta fayda olduğu düşünülmektedir.

2.13.3.1. Cohen's *d*

Cohen's *d* istatistiği bilindiği üzere ilk olarak 1969 yılında Cohen tarafından geliştirilmiş ve kullanılmıştır. Etki büyüklüğünü hesaplariken kullanılan bu ölçüm, kendi içinde de birçok hesaplama yöntemine sahiptir. Bu çalışmanın konusundan şaşmamak amacıyla, sosyal bilimlerde en yaygın kullanılan ölçüm yöntemleri açıklanmıştır.

1. Eğer incelenen araştırmada *t* değerleri ve örneklem sayıları biliniyorsa aşağıdaki denklem kullanılır:

$$d = t \sqrt{\left(\frac{n_1+n_2}{n_1n_2}\right) \left(\frac{n_1+n_2}{n_1+n_2-2}\right)}$$

2. Eğer incelenen araştırmada ortalamalar ve standart sapma biliniyorsa aşağıdaki denklem kullanılır:

$$d = \frac{\bar{X}_1 - \bar{X}_2}{S_{pooled}}$$

Yukarıda belirtilen denklemlerde kullanılan değerler ve anlamları şu şekildedir:

1. S_{pooled} : Her iki grup için ortak standart sapma değeri ve hesaplanması şu şekildedir:

$$S_{pooled} = \sqrt{\left(\frac{(n_1 - 1)S_1^2 + (n_2 - 1)S_2^2}{(n_1 + n_2)}\right)}$$

2. S: Standart sapma

3. n: Örneklem sayısı

4. t: t testi

5. \bar{X} : aritmetik ortalama

Cohen's d bir etkinin standartlaştırılmış ortalama farkını ifade etmek için kullanılır. Bu değer, bağımlı değişkenler farklı durumlarda ölçülmüş olsa bile, çalışmalar arasındaki etki büyüklüklerini karşılaştırmak için kullanılabilir (Lakens, 2013). Bu ölçümün asıl amacı, okuyucuların meta-analizin sonuçlarını daha rahat anlayabilmeleri ve etki büyüklüklerini daha kolay değerlendirebilmelerini sağlamaktır.

Cumming'in bu konudaki örneği neden Cohen's d ölçümünün yapılmasının gerekliliğini daha somut bir şekilde ortaya koymaktadır. Örneğin bir sınıfın ortalama puanını 5 puan artırabilecek yeni bir matematiksel alıştırma bulduğumuzu varsayalım. Bu belirtilen 5 puanın ne anlama geldiğini yalnızca yapılan teste aşına olan biri anlayabilir. Fakat elimizde bu 5 puanı herkesin anlayabileceği ve bu puana eşit olabilecek bir karşılığını veren dönüştürme tablosu olsaydı çok daha geniş bir kitleye ulaşılabilirdi (Cumming, 2013).

2.13.3.2. Hedges's g

Hedges's g istatistiği de aynı Cohen's d gibi meta-analiz yöntemiyle incelenmek istenen

çalışmaların etki büyüklüklerini hesaplamak için kullanılır. Hedges's g incelendiğinde Cohen's d ölçümünden çok farkı olmadığı düşünülebilir ve sebebi sorgulanabilir. Birçok araştırmacı, yayınladıkları çalışmalarında Hedges's g istatistiğinin Cohen's d 'ye göre daha güvenilir olduğunu kanıtlamışlardır. Hedges g ölçümü için kullanılan denklem aşağıda verilmiştir:

$$g = \frac{\bar{X}_1 - \bar{X}_2}{S_{pooled}}$$

Yukarıdaki denklem incelendiğinde Cohen's d ölçümünden fark olmadığı söylenebilir. Hedges's g ölçümü, her iki grup için hesaplanan standart sapma değerinde farklılık göstermektedir.

$$S_{pooled} = \sqrt{\left(\frac{(n_1 - 1)S_1^2 + (n_2 - 1)S_2^2}{(n_1 + n_2) - 2} \right)}$$

Yukarıda belirtilen denklemlerde kullanılan değerler ve anlamları şu şekildedir:

1. S_{pooled} : Her iki grup için ortak standart sapma değeri
2. S : Standart sapma
3. n : Örneklem sayısı
4. t : t testi
5. \bar{X} : aritmetik ortalama

Hedges ve Olkin, kullandıkları ölçümü örneklem ortalamalarına dayanan ve etki büyüklüğünü yanlı bir şekilde tahmin eden Cohen's d değerinin düzeltilmiş hali olarak tanımlamışlardır. Özellikle küçük sayıda örneklem ($n < 20$) göz önünde bulundurulduğunda Cohen's d değerinin "düzeltilmemiş" bir etki büyüklüğü olduğunu belirtmişlerdir (Hedges ve Olkin, 1985).

Hedges ve Olkin, 1985 yılında yazdıkları ve hala alıntı yapılan kitaplarında kullandıkları g değerinin, Cohen's d ölçümü sonucu oluşan yanlışlığı yok etme amacıyla kullanıldığını belirtmişlerdir (Cumming, 2013).

2.14. Meta-Analiz Modelleri

Yukarıda da belirtildiği gibi, meta-analiz çalışmasında incelenen araştırmaların etki büyüklükleri hesaplandıktan sonra hangi meta-analiz modelinin kullanılacağı belirlenir. Elde edilen etki büyüklükleri seçilen meta-analiz modeliyle birleştirilir, ilişkilendirilir. Meta-analiz modelleri yaygın olarak ikiye ayrılır (Dinçer, 2014);

1. Sabit etki modeli,
2. Rastgele etkiler modeli.

Bu ayrımın heterojenlik değerine ek olarak evren büyüklüğünün ve etki büyüklüğünün göz önünde bulundurularak yapıldığı unutulmamalıdır. Bu ayrıma araştırmanın yöntem bölümünde yer verilmiştir.

2.14.1. Sabit Etki Modeli

Dinçer, evren büyüklüğünden yola çıkarak meta-analiz modellerini açıklar. Dinçer'e göre sabit etkiler modeli, çalışma evren büyüklüklerinin aynı büyüklüğe sahip olduğunu ve dolayısıyla standart sapmalarının sıfıra eşit olduğunu kabul etmektedir. Böylelikle çalışmaların doğrudan tek bir gerçek etkiye sahip olduğu varsayılır (Dinçer, 2014).

Diğer bir görüş ise sabit etki modelinin, meta-analizdeki bütün çalışmaların ortak bir gerçek etki büyüklüğünü paylaştığını varsaymasıdır. Diğer bir deyişle sabit etki modelinin seçildiği durumlarda, etki büyüklüğünü etkileyebilecek bütün unsurlar bütün

çalışma evrenlerinde aynı seviyededir. Bu gözlenen etki büyüklüklerinin çalışmadan çalışmaya yalnızca her çalışmadaki rastlantısal hatadan dolayı değişebileceği şeklinde devam eder (Borenstein, Hedges ve Rothstein, 2007).

Sabit etkiler modelinin dayandırıldığı, gerçek etki büyüklüğü tüm çalışmalarda aynıdır varsayımına ulaşmak, özellikle benzer bağımsız çalışmaların bulgularının birleştirilmek istendiği durumlarda imkansız olmaktadır. Dolayısıyla, bu durum rastgele etkiler modelini ortaya çıkarmaktadır (Dağyar, 2014).

2.14.2. Rastgele Etkiler Modeli

Evren büyüklüğünden yola çıkılacak olursak; rastgele etkiler modeli, bireysel çalışma evrenlerinin farklı olduğunu ve standart sapmanın sıfıra eşit olmadığını ifade etmektedir. Bu durumda belirli dönüşümler kullanılarak çalışma yine de birleştirilebilir. Kısaca çalışmaların evrenleri aynı büyüklükte ise sabit etki modeli, değil ise rastgele etkiler modeli kullanılmalıdır (Dinçer, 2014).

Sabit etkiler modelinin tersine, rastgele etkiler model elde edilen araştırmaların birbirlerinden etkilenebilecek farklılıklar gösteren evrenlere sahip olduğunu belirtir. Örneğin yapılan deneyin yoğunluğu ve örnekleme aralığı çalışmadan çalışmaya farklılık gösterebilir. Bu durumda etki büyüklükleri iki sebepten dolayı farklılık gösterebilir. İlki rastgele modelinde belirtildiği gibi çalışmalardaki rastlantısal hata, ikincisi ise çalışmalar arasında bulunan etki büyüklüğündeki farklılıklardır (Borenstein, Hedges ve Rothstein, 2007).

Bu daha somut bir örnekle açıklanmak istenirse, Dağyar'ın örneği kullanılabilir. Bir yöntem uygulamasının öğrencilerin duyuşsal becerilerine etkisinin araştırıldığı bir çalışma için bulguları birleştirilecek olan çalışmaların etki büyüklüklerinin benzer olması beklenir, ancak çalışmaların aynı etki büyüklüğüne sahip oldukları düşünülemez. Çünkü uygulama yapılan grubun ya da uygulama yapan kişinin yaşı, eğitim düzeyi, cinsiyeti gibi faktörlerin çalışmalarda birbirinden farklı olması nedeniyle, her bir çalışmanın etki

büyükliğünün de farklı olması olasıdır. Çalışmalar arasındaki bu farklılığı göstermenin yolu da, rastgele etkiler modeline dayalı bir meta-analiz çalışması yapmaktır (Dağyar, 2014).

2.15. Meta-Analizin Uygulama Basamakları

1. Problemi tanımlama: Meta-analiz çalışmasında ilk aşama, yapılacak çalışmanın konusunu belirlemektir. Bu aşamada seçilen problem tanımlanır, bağımlı ve bağımsız değişkenler belirlenir. Bağımlı ve bağımsız değişkenler göz önünde bulundurularak varsa eğer alt problemler yazılır.

2. Alan yazın tarama: Seçilen konu ya da problem ışığında alan yazın taranır. Bu aşamada alan yazın taranırken kullanılacak anahtar sözcükler belirlenir. Bu aşama önemlidir çünkü seçilen konuda yeterli sayıda deneysel çalışma, diğer bir deyişle nice verileri olan araştırma yoksa meta-analiz çalışması yapılamaz.

3. Kodlama: Bu aşama bulunan araştırmaların derin bir şekilde incelenmesi ve sınıflandırılması aşamasıdır. Bulunan araştırmalar incelenerek daha önceden oluşturulan kodlama formu doldurulur. Belirlenen konuya ve konunun kriterlerine uymayan çalışmalar hariç tutulur. Hariç tutulan çalışmaların neden araştırmaya alınmadığı daha sonra açıklanır.

4. Bulguları birleştirme: Bu aşamada kodlama sonucu elde edilen veriler arasında çeşitli programlar yardımıyla ilişki kurulur ve birleştirilir. Etki büyüklüğü hesaplamada ve heterojenlik testi yapmada SPSS ve Excel programlarından yardım alınabileceği gibi, meta-analiz için oluşturulan CMA ve Metawin programları da kullanılabilir. Yapılan bu testi sonucunda meta-analiz modeli seçilir.

5. Değerlendirme: Son aşamada ise elde edilen genel etki katsayısı kullanılarak elde edilen sonuç raporlanır ve yorumlanır (Akgöz, Ercan ve Kan, 2004).

2.16. İlgili Yurtdışı Araştırmalar

Uluslararası alanyazında suggestopedia yönteminin öğrenci başarısı üzerine etkisine ilişkin yalnız bir çalışmaya ulaşılmıştır. Moon'un (1986) meta-analiz çalışmasında suggestopedia yönteminde kullanılan rahatlama teknikleri ele alınmış, incelenen yirmi çalışma incelenmiş sonucunda suggestopedia yönteminin öğrenci başarısında etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Moon, çalışmasında rahatlama teknikleri ile ilgili önemli bilgilere yer vermiştir.

Lozanov'un (1978 ve 2009) suggestopedia ile ilgili iki kitabından yararlanılmıştır. Lozanov, bu kitaplarda suggestopedia yönteminin temellerini ortaya koymuştur. Kitabında suggestopedia yönteminin tarihinden, ilkelerinden bahsetmiş ve yaptığı deneysel çalışmalarla suggestopedia yöntemini desteklemiştir.

MacIntyre ve Gardner (1994), çalışmalarında yabancı dil kaygısını diğer kaygı çeşitlerinden ayırmış ve kavramlaştırılmıştır. Çalışmalarında yapılan deneyle yabancı dil kaygısını ve etkileri ortaya koyulmuştur. Aynı şekilde Kumar ve Rathnia' (2017) yaptıkları çalışmada ortaöğretim öğrencilerinin İngilizce'deki kaygıları üzerine çalışılmış ve yabancı dil kaygısının bir fobi olduğu belirtilerek "Xenoglossophobia" terimiyle kavramlaştırılmıştır.

Dhority'nin (1991) kitabında suggestopedia yöntemi kapsamlı bir şekilde anlatılmıştır. Lozanov'dan ve daha birçok yazardan yapılan alıntılar çeşitli kaynaklarla desteklenerek anlatılmıştır. Telkin ve telkinin uygulanması, telkini engelleyen bariyerler ve bu bariyerleri aşmak için kullanılacak çeşitli teknikler bu kitapta yer almaktadır. Kitapta belirtilen araştırmalar ve deneyler de belirttiği telkin aşma tekniklerini destekler nitelikte olduğu düşünülmektedir.

Bancroft'un (1975) çalışmasında suggestopedia yönteminin genel hatlarından bahsedilmiş ve suggestopedia yönteminin kullanımıyla ilgili deneylere yer verilmiştir. Suggestopedia yönteminde ritim ve ritmin nasıl daha yararlı olabileceği konusunda

bilgilere yer verilmiş, öğrencilere verilebilecek nefes egzersizi eğitimleri anlatılmıştır. Bancroft'un (1994 ve 1995) daha sonraki çalışmalarında ise beyne ve nasıl öğrendiğine yoğunlaşmıştır. Suggestopedia yönteminin, beynin iki lobunu da geliştirmek için nasıl kullanılabileceğine yer verilmiş ve suggestopedia tekniklerinden olan görselleştirme ile ezber yeteneğinin geliştirilebileceğini savunulmuştur.

Dipamo ve Job'ın (1991), aynı yılda yaptığı iki çalışmada suggestopedia eleştirel bir şekilde ele alınmıştır. Çalışmalarında suggestopedia yönteminin yetişkinler üzerine uygulanması ile ilgili eleştirilere de yer verilmiştir. Çalışmalarının birinde suggestopedia yönteminin ve tekniklerinin öğrenci başarısına etkisini araştıran dokuz çalışma incelenmiş ve yorumlanmıştır. İncelenen araştırmaların dördünde, suggestopedia yönteminde kullanılan müziğin öğrenci başarısında etkili olduğu belirtilmiştir. Telkin ile ilgili az sayıda araştırma olduğu fakat telkin ile ilgili 1982 yılında yapılan bir çalışmada telkinin etkisinin açık şekilde ortaya koyulduğu gösterilmiştir.

Norman'ın (2003) kitabında suggestopedia ve benzer öğretim yöntemlerinden bahsedilmiştir. Öğretimin öğrenci başarısını arttıracak şekilde düzenlenmesiyle ilgili bilgilere yer verilmiştir. Kitapta sınıf ortamının nasıl oluşturulacağı ve sınıfın görsel, şiirsel, dramatik unsurlar ve müzik kullanılabilecek şekilde düzenlenmesi konusunda tartışmalar bulunmaktadır.

Salim'in (2001) kitabında İngilizce öğretimin ile ilgili tavsiyelere yer verilmiştir. Kitapta suggestopedia yöntemini benimseyen bir öğretmenin nasıl olması gerektiği, öğrencilerin ve diğer öğretim unsurlarının özelliklerinden bahsedilmiştir.

Suggestopedia yönteminin diğer ülkelerde nasıl uygulandığını öğrenmek amacıyla birçok araştırma incelenmiştir. Masoud Hashemi'nin (2011) araştırması Amerika Birleşik Devletleri'nde, Kuninori Shimbo'nun araştırması (2008) Japonya'da, B. Dipamo'nun (1991) çalışması Avustralya'da, Qismullah Yusuf ve diğerlerinin (2017) araştırması Endonezya'da, Johann Mouton'nun (1995) araştırması Güney Afrika'da, Mohamed A. Zaid'in (2014) araştırması Suudi Arabistan'daki suggestopedia yönteminin kullanımını

öğrenmek için incelenmiştir.

Borenstein, Hedges, Higin ve Rothstein'in (2011) kitabında meta-analiz ve meta-analizde kullanılan tanımlar hakkında bilgilere yer verilmiştir. Meta-analizin amacı yararları hakkında yararlı bilgiler dışında etki büyüklüğü, genel etki gibi kavramlar alıntılarla açıklanmaya çalışılmıştır.

Cumming'in (2013) kitabında yalnızca meta-analizde değil, birçok araştırmada kullanılabilecek istatistiksel hesaplamalar bulunmaktadır. Daha çok etki büyüklüğü, güven aralığı, heterojenlik testi gibi hesaplamalara yoğunlaşılana kitapta, Cohen's d değerinin ölçümü, Hedges's g değerinin ölçümü ve bu iki ölçümün farkı ayrıntılı bir şekilde anlatılmıştır. Hangi ölçümün yayın yanlılığı konusunda kullanılabileceği hakkında bilgilere yer verilmiştir.

Glass'ın (1976) kitabı meta-analizi sosyal bilimlerde tanımlayan ilk kitap özelliğini taşımaktadır. Kitabında meta-analizin ve bir meta-analizcinin hangi özelliklere sahip olmasına dair ayrıntılı bilgilere yer verilmektedir. Kitapta meta-analiz terimi, yazarın yaptığı alıntılar ve tanımlarla anlatılırken hem diğer araştırmacıların çalışmaları hem de yazarın kendi çalışmaları kullanılarak örnekler verilmiştir. Kitabın ilerleyen sayfalarında sahteciliğin önüne geçilmesi için meta-analiz uygulamak isteyen araştırmacıların görevlerine yer vermiştir. Glass ve arkadaşlarının (1981) diğer kitabında ise önceki kitabına getirilen eleştiriler ve bunlara verilebilecek cevaplar bulunmaktadır. Bu kitap da aynı şekilde bir meta-analiz çalışması yapmak isteyen araştırmacıda bulunması gereken özelliklere ve bu araştırmacının görevlerine yer vermektedir.

Hedges ve Olkin'in (1985) kitaplarında meta-analizde kullanılan istatistiksel hesaplamalar belirtilmiştir. Bu kitapta Cohen's d değerine eklemelerde bulunulmuş, birçok araştırmacı tarafından bugün bile kabul görülen g değeri tanıtılmış. Kullandıkları yeni değer öncekinden farklı, bu değer meta-analizde kullanılan araştırmaların örneklemelerine olan etkisi açıklanmıştır.

Kulik'in (1979) Cohen ile birlikte yaptığı meta-analiz çalışmasında eğitimdeki yenilikçi yöntemler ele alınmıştır. Bu meta-analiz çalışmasına dahil edilen 75 araştırma incelenmeden önce meta-analiz tanımlanmış, meta-analizin sosyal bilimlere sağlayabileceği yararlar tartışılmıştır. Bu tartışmalara ek olarak meta-analize ve Glass'ın çalışmalarına yapılan eleştiriler belirtilmiş, eleştirilere cevaplar verilmiştir.

Lakens'in (2013) kitabında meta-analizde kullanılan hesaplamalar ayrıntılı bir şekilde anlatılmıştır. Meta-analizde etki büyüklüğünü hesaplamak için kullanılan Cohen's d, örnekler ve tablolarla açıklanmıştır. Daha çok psikoloji alanında verilen örneklerle meta-analize katılmasına karar verilen araştırmaların sonuçlarından alınan t testi, ANOVA gibi değerlerin nasıl kullanılacağı, bu değerler kullanılarak etki büyüklüğü ve genel etki büyüklüğünün nasıl hesaplanacağına yönelik açıklamalara yer verilmiştir.

Rosenthal'in (1991) kitabında meta-analiz ve meta-analiz araştırmaları derinlemesine incelenmiş, değerlendirme yapılmıştır. Yapılan değerlendirmelerden önce meta-analizin tanımına, tarihsel gelişimine ve çeşitli alanlarda kullanımına değinilmiştir.

2.17. İlgili Yurtiçi Araştırmalar

Aydın ve Zengin de (2008) yabancı dil kaygısı ile ilgili olan çalışmalarında, kaygı ile ilgili bir alanyazın özeti yapılmıştır. Bu çalışmada çeşitli kaynaklardan alıntılar yapılarak yabancı dil öğretiminde kaygı, sebepleri, çözümleri ve Türkiye'de yabancı dil kaygısına ne gözle bakıldığını belirtilmiştir.

Bölükbaşı'nın (2012) yüksek lisans tezinde suggestopedia yönteminin Arapça öğretiminde kullanımı hakkında bilgilere yer verilmiştir. Tezde suggestopedia terimi "telkin" olarak Türkçe'ye çevrilmiş ve suggestopedia yönteminin ilkelerine, özelliklerine yer verilmiştir. Öğretmen ve öğrencilerin özelliklerinden kısaca bahsedilmiştir.

Türköz'ün (2018) çalışmasında suggestopedia yönteminin günümüzde nasıl olduğuyla

ilgili açıklamalara yer verilmiştir. Bu çalışmada suggestopedia yönteminin tarihine ve gelişimine yer verilmiştir. Çalışmada, suggestopedia yönteminin ilkeleri ve teknikleri ile ilgili kısa anlatımlar ve tanımlar bulunmaktadır.

Dinçer'in (2014) kitabında meta-analizin eğitim bilimlerinde kullanımı anlatılmıştır. Kitapta meta-analizle ilgili gereken çoğu terime yer verilmiş, kısa anlatımlar ve örneklerle desteklenmiştir. Ek olarak meta-analizde kullanılan hesaplamalar ve bu hesaplamalarının nasıl yapılacağı hakkında bilgilere de yer verilmiştir. Açıklanan bütün bilgilerin hangi kitaplardan alındığı ve Türkçe'ye çevrildiği belirtilmiştir. Dinçer'in (2015) çalışmasında ise bilgisayar destekli öğretimin öğrencilere etkisini araştıran çalışmalar incelenmiş, kitabında belirttiği hesaplamalar tablolarla ve grafiklerle desteklenerek açıklanmış ve yorumlanmıştır.

Dağyar'ın (2014) tezinde probleme dayalı öğrenmenin akademik başarıya etkisi incelenmiştir. Bu tez çalışmasında meta-analizle ilgili ayrıntılı kuramsal çerçeveye yer verilmiş, meta-analizin çeşitli kaynaklardan alıntılar yapılarak tanımı yapılmıştır. Meta-analizde kullanılan hesaplamalar, meta-analizin ilkeleri, modelleri çeşitli örneklerle açıklanmıştır.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, doküman havuzu, verilerin toplanması, veri toplama araçları ve verilerin analizi alt başlıklarına yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli (Deseni)

Suggestopedia yönteminin yabancı dil öğretiminde kullanılmasını farklı değişkenlere göre incelemeyi amaçlayan bu çalışmada meta-analiz yöntemi kullanılmıştır. Suggestopedia yönteminin etkililiği üzerine yapılan uluslararası ve ulusal çalışmalar meta-analiz yöntemi ile birleştirilmiştir. Glass, meta-analizi bireysel çalışmalardan elde edilen analiz sonuçlarının bulgularını birleştirmek amacıyla yapılan geniş çaplı derlemenin istatistiksel analizi olarak tanımlamıştır (Glass, 1976). Rosenthal, meta-analiz çalışmalarını aynı diğer sentez çalışmaları gibi, araştırma bulgularına odaklanan çalışmalar (yazarlar tarafından ulaşılan sonuçlara değil, yalnızca belirtilen bulgulara) şeklinde tanımlar (Rosenthal, 1991). Dinçer ise meta-analizi “bir konu, tema ya da çalışma alanı hakkındaki benzer çalışmaların belirli ölçütler altında gruplanıp, bu çalışmalara ait nicel bulguların birleştirilerek yorumlanması” şeklinde ifade edilmiştir (Dinçer, 2015). Araştırmanın yönteminin meta-analiz olarak seçilmesinin amacı, konuyla ilgili yapılan çalışmaların detayına inmek ve elde edilen verileri karşılaştırabilmektir.

3.1.1. Meta-Analize Dahil Etme Kriterleri

Tarama sonucu elde edilen araştırmaların meta-analiz çalışmasına dahil etme kriterleri aşağıda belirtilmiştir:

- Araştırmaların 1975 yılından sonra yapılmış olması,
- Etki büyüklüklerinin ölçülmesi için araştırma sonuçlarında örneklem büyüklüğü, aritmetik ortalama, standart sapma, t testi, ANOVA, p değerlerinin verilmiş olması,
- Araştırmaların ön-test, son-test, deney ve kontrol gruplarını bulundurması ve
- Araştırmaların suggestopedia yöntemini ile geleneksel yöntemi karşılaştırıyor olması.

3.2. Doküman Havuzu

Doküman havuzuna, yapılan çalışmanın amacına uygun yurt içi ve yurt dışında yapılmış yüksek lisans tezleri, doktora tezleri, dergilerde yayımlanmış makaleler, elektronik kaynaklar üzerinden yayım yapan uluslararası veri tabanlarından elde edilmiş makale ve bildiriler dâhil edilmiştir. Yüksek lisans ve doktora tezleri YÖK tez merkezinden edinilmiş, diğer kaynaklar ise ‘‘Scopus, Proquest, Web of Science, Eric’’ veri tabanlarından ve üniversite kütüphaneleri arama motorlarından elde edilmiştir. Aşağıdaki tablolarda bulunan araştırmaların ve meta-analize dahil edilen araştırmaların sayıları ve türleri verilmiştir.

Tablo 3.2.1. Bulunan Bütün Araştırmaların Türlerine Göre Dağılımı

Çalışmanın Türü	Frekans	Yüzde
Doktora Tezi	2	0,8
Yüksek Lisans Tezi	7	2,8
Makale	240	96,3
Toplam	249	100

Meta-analizin konusuyla ilgili ve belirtilen kriterlere uygun tarama sonucunda 2 doktora tezi, 7 yüksek lisans tezi ve 240 makale bulunmuş ve incelenmiştir. İncelenen araştırmalar dahil edilme kriterlerine uygun olarak elendiğinde 36 araştırmanın meta-analiz çalışmasına uygun olduğu anlaşılmıştır.

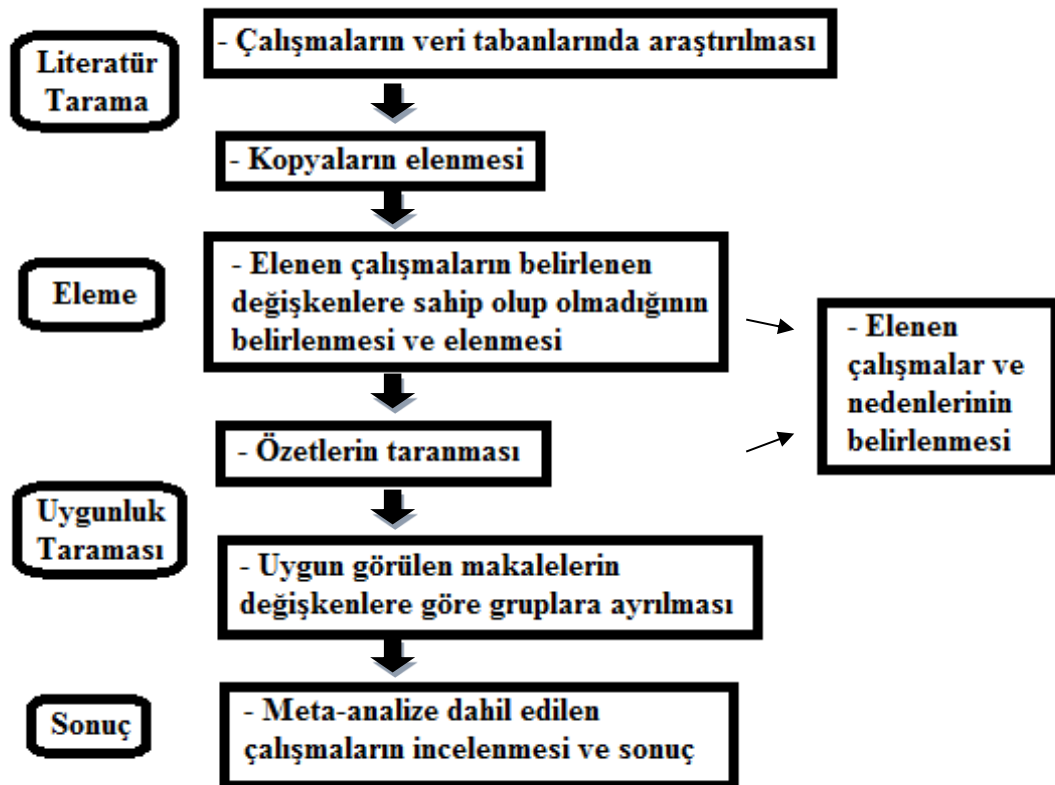
Tablo 3.2.2. Dahil Edilen Araştırmaların Türlerine Göre Dağılımı

Çalışmanın Türü	Frekans	Yüzde
Doktora Tezi	2	5,5
Yüksek Lisans Tezi	1	2,7
Makale	34	91,8
Toplam	36	100

Bulunan 249 araştırma dahil etme kriterleri göz önünde bulundurularak incelenmiş ve bu kriterlere sahip olmayan 213 araştırma hariç tutulmuştur. Meta-analiz çalışmasına katılması uygun görülen 36 araştırmanın 2'si doktora tezi, 1'i yüksek lisans tezi, 34'ü ise makaledir.

3.3 Verilerin Toplanması

Tablo 3.3. Meta-analiz Çalışmasının Aşamaları

1. Problemi Tanımlama: İlk olarak problem durumu belirlenmiş ve meta-analizin amaçları belirtilmiştir. Problem durumu ve amaçlar meta-analiz çalışmasının giriş kısmında belirtilmiştir.

2. Alanyazın Tarama: Veri toplamak amacıyla izlenen yollar meta-analizin belirtilen uygulama basamaklarına uyularak gerçekleştirilmiştir. Literatür taraması, belirlenen kriterlere göre aşağıdaki şekilde yapılmıştır:

- Çek Cumhuriyetindeki ve Türkiye'deki veri tarama motorları kullanılarak yüksek lisans ve doktora tezleri, makaleler, dergiler ve kitaplar taranmıştır.
- Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden yüksek lisans ve doktora tezleri taranmıştır.
- ERIC, Proquest, Webofscience, Scopus ve Google Academic arama motorlarından yüksek lisans ve doktora tezleri, makaleler, dergiler ve kitaplar taranmıştır.
- Ulaşılan çalışmaların kaynakçaları takip edilmiştir.

Yapılan tarama işlemleri yukarıda belirtilen bütün tarama motorlarına “suggestopedia”, “telkin”, “meta-analiz”, “meta-analysis” anahtar sözcükleriyle yapılmıştır.

3. Kodlama: Bu aşamada araştırmanın amaçlarına göre belirlenen kriterlere uygun bir kodlama formu hazırlanmış, bu kodlama formu dahil edilme kriterlerine uyularak doldurulmuştur. Belirlenen dahil edilme kriterleri şu şekildedir:

- Araştırmaların 1975 yılından sonra yapılmış olması,
- Etki büyüklüklerinin ölçülmesi için araştırma sonuçlarında örneklem büyüklüğü, aritmetik ortalama, standart sapma, t testi, ANOVA, p değerlerinin verilmiş olması,
- Araştırmaların ön-test, son-test, deney ve kontrol gruplarını bulundurması ve
- Araştırmaların suggestopedia yöntemini ile geleneksel yöntemi karşılaştırıyor olması.

4. Bulguları Birleştirme: Kodlama formları kullanılarak formlardaki gerekli bilgiler analiz amacıyla CMA V3.0 programına girilmiştir. Yapılan analiz sonucunda elde edilen veriler ile heterojenlik testi yapılmış ve meta-analiz çalışmasının modeli belirlenmiştir. Dahil edilen araştırmaların etki büyüklükleri, genel etki büyüklüğü ve yayın yanlılığı ölçümleri çeşitli tablolar ve grafiklerle bulgular kısmında belirtilmiş ve yorumlanmıştır.

5. Değerlendirme: Meta-analiz çalışmasının son aşamasında ise bulgulardan hareketle elde edilen sonuç ve tartışma belirtilmiş, bu doğrultuda önerilere yer verilmiştir.

3.4 Veri Toplama Araçları

Yapılan çalışmada, çalışmanın amacına uygun yurt içi ve yurt dışındaki elektronik kaynaklar üzerinden yayım yapan uluslararası veri tabanlarından elde edilmiş makale ve dergiler, yüksek lisans ve doktora tezleri kullanılmıştır. Bu kaynaklara erişebilmek için ilk olarak Yüksek Öğretim Kurumu'nun tez tarama sistemi kullanılmıştır. Ulaşılamayan tezler üniversite kütüphanelerinden ya da tezin sahibiyle iletişim kurularak elde edilmiştir.

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Hacettepe Üniversitesi ve Jan Evangelista Purkyně Üniversitesi'nin kütüphanelerinin veri tabanları taranmış ve buna ek olarak ERIC, Proquest, Webofscience, Scopus veri tabanları taranarak makaleler, dergiler, yüksek lisans ve doktora tezlerine ulaşılmıştır. Ulaşılan benzer çalışmaların kaynakçaları takip edilmiştir. Tarama işlemi; belirtilen veri tabanlarında “suggestopedia”, “telkin yöntemi” ve “meta-analiz” anahtar sözcükleri kullanılarak yapılmıştır.

3.5. Verilerin Analizi

Yapılan meta-analiz çalışmasında, meta-analize dahil edilecek her araştırmanın etki büyüklüğü değerleri ve genel etki büyüklüğü Comprehensive Meta Analysis v3.0 (CMA) İstatistiksel Paket Programı kullanılarak hesaplanmıştır.

3.6. Kodlama Formu

Bu meta-analiz çalışmasında suggestopedia yöntemi ile ilgili bulunan araştırmaları inceleyebilmek ve belirlenen değişkenleri verilerin analizinde kullanabilmek için bir kodlama formu oluşturulmuştur. Oluşturulan kodlama formu bulunan her araştırma için ayrı ayrı doldurulmuş ve daha sonra veri analizinde kullanılmak üzere ve karışıklığı engellemek amacıyla numaralandırılmıştır. Kodlama formunda, bulunan araştırmaların yazarları, başlığı, tarihi, ülkesi, yayın türü, araştırmadaki uygulamanın yapıldığı bilim alanı, örneklem içeriği ve yaş aralığı, kontrol grubuna uygulanan yabancı dil öğretim yöntemi, uygulamayı yapan kişinin durumu, araştırmaların temaları, uygulama süreleri, analiz yöntemleri ve sayısal bulgularına yer verilmiştir. Daha sonra veri analizinde kullanılmak üzere kodlama formundan araştırmalara atanan çalışma numaraları, araştırmaların tarihi, yayın türü, ülkesi, örneklem içeriği ve bulguları kullanılmış, elde edilen veriler CMA V3.0 programına girilmiştir.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Çalışmanın bu bölümünde meta-analize dahil edilen araştırmaların incelenmesi sonucu elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Bulgular, belirlenen amaçlar ve alt amaçlar doğrultusunda alt başlıklar halinde incelenmiş ve tablolaştırılmıştır. Aşağıdaki alt başlıklarda bulgular; araştırmaların yapıldığı ülkeler ve tarihleri, araştırmalarda kullanılan örneklemin öğrenim düzeyi ve sayıları, araştırmalarda kullanılan suggestopedia yönteminin akademik başarıya etkisi şeklinde ayrılmıştır.

4.1. Araştırmalardaki Öğrencilerin Öğrenim Düzeylerine İlişkin Bulgular

Meta-analize katılan araştırmalardaki örneklemin öğrenim düzeylerinin nasıl farklılık gösterdiği Tablo 4.1 oluşturularak açıklanmıştır.

Tablo 4.1. Dahil Edilen Araştırmalardaki Öğrencilerin Öğrenim Düzeylerine Göre Dağılımı

Eğitim Seviyesi	Frekans	Yüzde
Okul Öncesi	1	2,78
İlköğretim	10	27,78
Ortaöğretim	3	8,31
Askeri Okul	1	2,78
Lisans	17	47,23
Lisans üstü	0	0
Karma	4	11,12
Toplam	36	100

Tablo 4.1 incelendiğinde meta-analiz çalışmasına katılan araştırmaların lisans öğrencileri üzerine yoğunlaştığı görülmektedir. 36 araştırmadan; okul öncesi öğrencilerine 1, ilköğretim öğrencilerine 10, ortaöğretim öğrencilerine 3, askeri okul öğrencilerine 1,

lisans öğrencilerine 17 araştırma yapıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Buna ek olarak karma öğrenim düzeyinde 4 araştırma yapıldığı, lisansüstü öğrencilerine ise bir araştırma yapılmadığı görülmektedir.

4.2. Araştırmaların Yapıldığı Ülkelere İlişkin Bulgular

Meta-analize katılan araştırmaların hangi ülkelerde yapıldığı Tablo 4.2 oluşturularak açıklanmıştır.

Tablo 4.2. Dahil Edilen Araştırmaların Yapıldıkları Ülkelere Göre Dağılımı

Ülke	Frekans	Yüzde
Amerika Birleşik Devletleri	20	55,55
Avustralya	1	2,77
Endonezya	4	11,11
Güney Afrika	1	2,77
Hindistan	1	2,77
İran	2	5,55
İspanya	1	2,77
İsveç	2	5,55
Nijerya	1	2,77
Pakistan	1	2,77
Singapur	1	2,77
Türkiye	1	2,77
Toplam	36	100

Tablo 4.2 incelendiğinde Amerika Birleşik Devletleri'nde araştırmaların yoğunlaştığı görülmektedir. Amerika Birleşik Devletleri'nden 20, Endonezya'dan 4, İran'dan 2, İsveç'ten 2, diğer belirtilen ülkelerden ise 1'er araştırma bulunmuştur.

4.3. Araştırmaların Yapıldığı Yıllara İlişkin Bulgular

Meta-analize katılan araştırmaların hangi yıllar arasında yapıldığı Tablo 4.3 oluşturularak açıklanmıştır.

Tablo 4.3. Dahil Edilen Araştırmaların Yapıldığı Yıllara Göre Dağılımı

Tarih Aralığı	Frekans	Yüzde
1975-1985	4	1,11
1985-2000	20	55,55
2000-2010	1	2,77
2010-Günümüz	11	30,55
Toplam	36	100

Tablo 4.3 incelendiğinde meta-analize katılan araştırmaların hangi tarihler arasında yoğunlukta olduğu görülmektedir. 1975-1985 yılları arasında 4 araştırma meta-analiz çalışmasında kullanılmıştır. Bu tarihlerde Bulgaristan’da suggestopedia ile ilgili birçok araştırma yapıldığı bilinmektedir. Fakat yapılan araştırmaların eski olması ve Bulgarca’da yazılmış olması, araştırmaların büyük çoğunluğunun bulunamamasına neden olmuştur. 1985-2000 yılları arasında 20 araştırma meta-analiz çalışmasında kullanılmıştır. Suggestopedia yönteminin bu yıllar arasında en yaygın yıllarını yaşadığı görülmektedir. Amerika’da çok sayıda yayınlanan ve içindeki incelenen araştırmaların suggestopedia yöntemi ile ilgili olduğu “The Journal of the Accelerative Learning and Teaching” isimli dergiler araştırmaların bulunmasında büyük kolaylık sağlamıştır. Zira böyle bir derginin yalnızca bir konu üzerine odaklanmış olması, o yıllarda suggestopedia yönteminin popülerliğinin arttığının göstergesidir. 2000-2010 yılları arasında suggestopedia yöntemi ile ilgili yalnız 1 araştırma meta-analiz çalışmasına uygun görülmüştür. Bu yıllarda suggestopedia yönteminin neden araştırmalara bu kadar az sayıda konu olduğu ise farklı bir çalışmanın konusudur. Son olarak 2010 yılından günümüze geçen sürede suggestopedia yönteminin popülerliğinin artışa geçtiği görülmektedir.

4.4. Araştırmalardaki Suggestopedia Yönteminin Etkililiğine İlişkin Bulgular

Meta-analiz çalışmasının dördüncü alt amacı çalışmaya katılan araştırmaların sonuçlarında belirtilen suggestopedia yönteminin etkililiğinin nasıl farklılık göstermekte olduğudur. Aşağıdaki paragraflarda meta-analize katılan çalışmaların etki büyüklükleri, çalışmada yarattıkları ağırlığın yüzde cinsinden değeri, etki büyüklüğünün yönü, etki büyüklüğü düzeyi, yayım yanlılığı olup olmadığı, heterojenlik testi sonucu, seçilen meta-

analiz modeli ve son olarak da genel etki katsayısına yer verilmiştir.

Kuramsal çerçeve kısmında etki büyüklükleri hesaplanırken Cohen's d ya da Hedges's g değerlerinin kullanılabilceği belirtilmiştir. Fakat Hedges ve Olkin, kullandıkları ölçümü örneklem ortalamalarına dayanan ve etki büyüklüğünü yanlış bir şekilde tahmin eden Cohen's d değerinin düzeltilmiş hali olarak tanımlamışlardır. Özellikle küçük sayıda örneklem (n < 20) göz önünde bulundurulduğunda Cohen's d değerinin "düzeltilmemiş" bir etki büyüklüğü olduğunu belirtmişlerdir (Hedges ve Olkin, 1985). Bu sebepten dolayı, bu meta-analiz çalışmasında etki büyüklükleri hesaplanırken Hedges's g kullanılmıştır. Aşağıdaki Tablo 4.4.1'te çalışmaya katılan araştırmaların birleştirilmemiş bulguları verilmiştir. İncelenen çalışmalar bilgisayar ortamında kodlamayı kolaylaştırma amaçlı numaralandırılmıştır. Çalışmanın ekler kısmında hangi numaranın hangi araştırmayı temsil ettiği ayrıntılı bir şekilde verilmiştir.

4.4.1. Araştırmaların Birleştirilmemiş Etki Büyüklükleri

Tablo 4.4.1. Dahil Edilen Araştırmaların Etki Büyüklüklerine Göre Dağılımı

Çalışma Numarası ve Yazarı	Hedges's g	Standart Hata	Çalışma Ağırlığı Yüzdesi	Minimum Değer	Maksimum Değer
1, Robinett	0,685	0,269	2,96	0,158	1,212
2, Zeiss	1,262	0,554	2,43	0,176	2,348
3, Bush	-2,467	0,415	2,71	-3,280	-1,654
4, Jalal	2,628	0,462	2,61	1,722	3,534
5, Shimbo	-0,938	0,284	2,93	-1,494	-0,382
6, Shafqat	1,643	0,215	3,03	1,222	2,065
7, Galti	0,304	0,328	2,86	-0,339	0,947
8, Venkanna	3,091	0,330	2,86	2,445	3,738
9, Ramirez	0,802	0,287	2,93	0,238	1,365
10, Ramirez(2)	-0,351	0,278	2,94	-0,896	0,195
11, Ramirez(3)	1,151	0,307	2,90	0,549	1,753
12, Inriani	-0,379	0,251	2,98	-0,871	0,113
13, Odendaal	0,111	0,346	2,83	-0,566	0,789
14, Nelson	1,361	0,791	1,96	-0,190	2,912
15, Fretz	-1,297	0,259	2,97	-1,804	-0,790
16, Sunardi	0,303	0,174	3,07	-0,038	0,645
17, Brown	1,155	0,627	2,28	-0,074	2,383
18, Brown(2)	1,510	0,664	2,21	0,209	2,810

19, Brown(3)	0,415	0,579	2,38	-0,719	1,549
20, Bass	1,887	0,384	2,76	1,133	2,640
21, Bass(2)	2,192	0,405	2,72	1,398	2,986
22, Anderson	-1,123	0,204	3,04	-1,522	-0,723
23, Babcock(2)	0,593	0,231	3,01	0,140	1,046
24, Babcock(2)	1,899	0,282	2,94	1,346	2,452
25, Larsson	0,614	0,183	3,06	0,255	0,972
26, Larsson(2)	0,356	0,156	3,10	0,050	0,661
27, Garcia	1,486	0,489	2,56	0,529	2,444
28, Robinett(2)	0,802	0,362	2,80	0,094	1,511
29, Stahl	0,434	0,339	2,84	-0,231	1,098
30, Stahl(2)	1,051	0,358	2,81	0,349	1,753
31, Stahl(3)	0,504	0,340	2,84	-0,163	1,171
32, Rashidi	1,428	0,286	2,93	0,867	1,989
33, Nopiyanti	1,448	0,465	2,62	0,537	2,359
34, Fisher	1,218	0,241	3,00	0,745	1,691
35, Deny	1,984	0,589	2,36	0,830	3,138
36, Güçlü	1,975	0,468	2,61	1,057	2,893

Tablo 4.4.1 her çalışmanın etki büyüklüğünün %95 güven aralığında Hedges's g'ye göre hesaplanmış ölçümlerini göstermektedir. Tablo incelendiğinde en büyük etkinin 3,091 etki büyüklüğü ile 8, Venkanna şeklinde isimlendirilmiş çalışma olduğu görülmektedir. En küçük etkiyi ise 0,111 etki büyüklüğü değeri ile 13, Odendaal şeklinde isimlendirilmiş çalışma olduğu görülmektedir.

Aynı tablodan çıkarılabilecek bir diğer sonuç ise meta-analiz çalışmasına en çok ağırlığa sahip araştırmancın, %3,10 değeriyle 26, Larsson(2) şeklinde isimlendirilmiş araştırmancın olduğudur. En az ağırlığa sahip araştırmancın ise %1,96 değeriyle 14, Nelson şeklinde isimlendirilmiş araştırmancın olduğu anlaşılmaktadır. Ağırlık yüzdesinin ne anlama geldiği, sonraki alt amaç bulgularında açıklanmıştır.

4.4.2. Araştırmaların Etki Büyüklüğü Yönüne göre Dağılımları

Tablo 4.2.4.2. Dahil Edilen Araştırmaların etki Büyüklüğü Yönüne Göre Dağılımı

Etki Büyüklüğü Yönü	Frekans	Yüzde
Pozitif (+)	30	83,33
Sıfır (0)	0	0
Negatif (-)	6	16,67
Toplam	36	100

Tablo 4.4.2 incelendiğinde araştırmaların 30 tanesinin pozitif (+) yönde, 6 tanesinin ise negatif (-) yönde etki büyüklüğüne sahip olduğu görülmektedir. Bu tabloya bakılarak araştırmalarda incelenen suggestopedia yönteminin araştırmaların büyük çoğunluğunda olumlu yönde etki gösterdiği anlaşılmaktadır.

4.4.3. Araştırmaların Etki Büyüklüklerinin Sınıflandırmaya Göre Dağılımları

Etki büyüklükleri incelendiğinde elde edilen sayıların gösterdiği, suggestopedia yönteminin ne denli etkili olduğu ancak belli bir sınıflamaya göre yorumlandığında anlaşılabilir.

Tablo 4.4.3. Dahil Edilen Araştırmaların Etki Büyüklüklerinin Sınıflandırmaya Göre Dağılımı

Etki Büyüklüğü Düzeyi	Frekans	Yüzde
Önemsiz Düzeyde	1	2,77
Küçük Düzeyde	5	13,88
Orta Düzeyde	6	16,66
Geniş Düzeyde	4	11,11
Çok Geniş Düzeyde	9	25
Mükemmel Düzeyde	11	30,55
Toplam	36	100

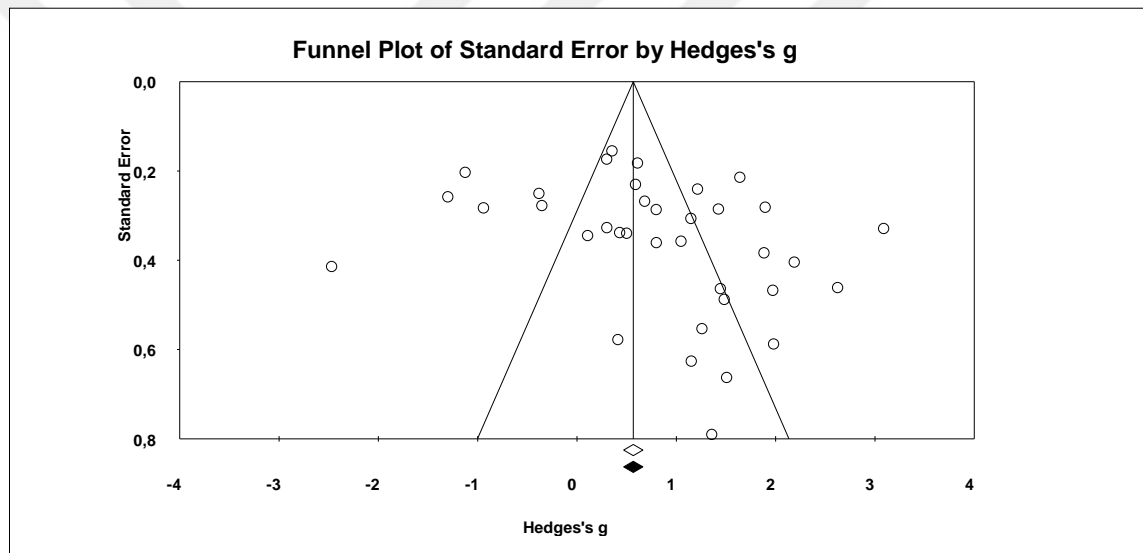
- Etki büyüklüğü ≤ 0.15 önemsiz düzeyde
- $0.15 < \text{Etki büyüklüğü} \leq 0.40$ küçük düzeyde
- $0.40 < \text{Etki büyüklüğü} \leq 0.75$ orta düzeyde
- $0.75 < \text{Etki büyüklüğü} \leq 1.10$ geniş düzeyde
- $1.10 < \text{Etki büyüklüğü} \leq 1.45$ çok geniş düzeyde
- $1.45 < \text{Etki büyüklüğü}$ mükemmel düzeyde

Yukarıda Cohen ve diğersinin belirttiği etki büyüklükleri sınıflandırması görülmektedir

(Dinçer, 2015). Bu sınıflandırmaya göre 1 araştırmanın önemsiz düzeyde etkiye sahip olduğu, 5 araştırmanın küçük düzeyde etkiye sahip olduğu, 6 araştırmanın orta düzeyde etkiye sahip olduğu, 4 araştırmanın geniş düzeyde etkiye sahip olduğu, 9 araştırmanın çok geniş düzeyde etkiye sahip olduğu, 11 araştırmanın ise mükemmel düzeyde etkiye sahip olduğu anlaşılmıştır.

4.4.4. Araştırmaların Hedges's g 'ye Göre Huni Grafiğinde Etki Büyüklüklerinin Dağılımları

Tablo 4.4.4. Dahil Edilen Çalışmaların Huni Grafiği

Yukarıdaki tabloda görülen huni grafiği CMA V.3.0 programı kullanılarak oluşturulmuştur. Bu grafik, meta-analiz çalışmasının heterojen olup olmadığı hakkında çıkarım yapılmasına yardımcı olduğu kadar, yayım yanlılığı hakkında da fikir vermektedir. Yayım yanlılığı, meta-analize yapılan en önemli eleştiriler arasındadır. Bu çalışmanın kuramsal çerçeve kısmında bu eleştirilere ve bu eleştirilere verilen cevaplara yer verilmiştir.

Grafikte görülen küçük çemberler çalışmaya katılan araştırmaları temsil etmektedir. Araştırmaların huni grafiğinin her iki yanına da hemen hemen eşit sayıda dağılmış olması, bu çalışmada yayım yanlılığının olmadığını göstermektedir. Buna ek olarak

araştırmaların huninin içinde değil de dışarıya taşmış olması bize çalışmanın heterojen olduğu yorumunu yaptırmaktadır. Fakat sadece bu çalışmanın modelini belirlemede yeterli değildir ve çalışmaya heterojenlik testi uygulanması gerekmektedir.

4.4.5. Araştırmaların Heterojenlik Testi Değerleri

Kuramsal çerçevede de belirtildiği gibi, Dinçer, meta-analiz sonucunda elde edilen p değerinin 0.05'ten küçük olması halinde bireysel çalışmalar arasında anlamlı fark olduğunu, bu anlamlı farkın da çalışmanın heterojen bir yapıda olduğuna işaret ettiğini belirtmiştir (Dinçer, 2014).

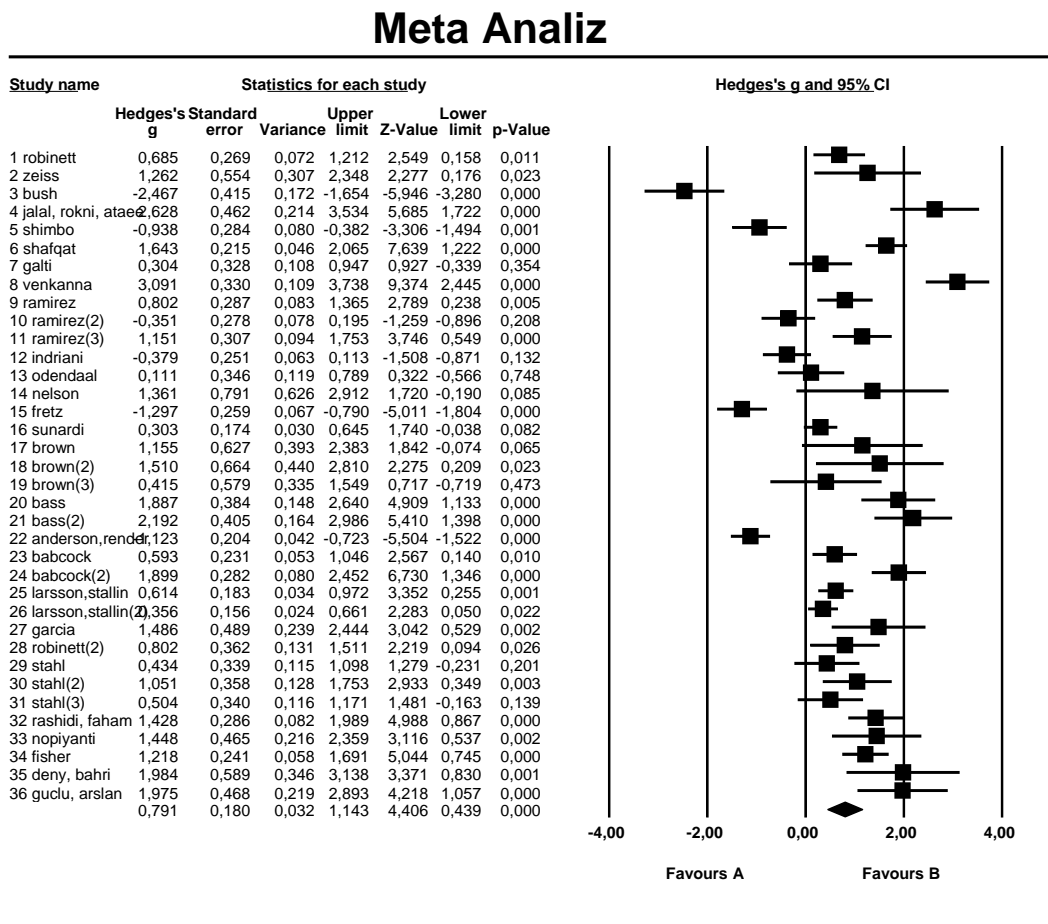
Tablo 4.4.5. Dahil Edilen alışmaların Heterojenlik Testi Değerleri

Q-Değeri	df(Q)	P- değeri	I-squared
438,120	35	0,000	92,011

Tablo 4.4.5 incelendiğinde bu meta-analiz çalışmasının heterojen olduğu sonucuna ulaşılmış ve rastgele etkiler modelinin kullanılması gerektiği dşnlmştr.

4.4.6. Rastgele Etkiler Modeline Göre Etki Büyüklüğü Değerleri

Tablo 4.4.6. Dahil Edilen Araştırmaların Etki Büyüklüğü Değerlerine Göre Dağılımı

Meta Analysis

Yukarıdaki tablo CMA V.3.0 programı kullanılarak oluşturulmuştur. Tablodan anlaşıldığı üzere rastgele etkiler modeline göre elde edilen genel etki 0,791'dir.

4.5. Araştırmalardaki Örneklem Büyüklüğüne İlişkin Bulgular

Meta-analize katılan araştırmaların örneklem sayıları arasındaki farklılık Tablo 4.5 oluşturularak açıklanmıştır.

Tablo 4.5. Dahil Edilen Araştırmaların Örneklem Büyüklüklerine Göre Dağılımı

Çalışma Numarası ve Yazarı	Deney Grubu	Kontrol Grubu	Toplam Örneklem	Yüzde	Çalışma Ağırlığı Yüzdesi
1, Robinett	66	18	84	3,39	2,96
2, Zeiss	7	7	14	0,56	2,43
3, Bush	20	20	40	1,61	2,71
4, Jalal	17	17	34	1,37	2,61
5, Shimbo	25	29	54	2,18	2,93
6, Shafqat	62	53	115	4,64	3,03
7, Galti	18	18	36	1,45	2,86
8, Venkanna	40	40	80	3,23	2,86
9, Ramirez	27	24	51	2,06	2,93
10, Ramirez(2)	27	24	51	2,06	2,94
11, Ramirez(3)	24	24	48	1,94	2,90
12, Inriani	32	31	63	2,54	2,98
13, Odendaal	15	17	32	1,29	2,83
14, Nelson	3	2	5	0,20	1,96
15, Fretz	36	35	71	2,86	2,97
16, Sunardi	62	70	132	5,33	3,07
17, Brown	5	5	10	0,40	2,28
18, Brown(2)	5	5	10	0,40	2,21
19, Brown(3)	5	5	10	0,40	2,38
20, Bass	19	19	38	1,53	2,76
21, Bass(2)	19	19	38	1,53	2,72
22, Anderson	56	54	110	4,44	3,04
23, Babcock(2)	20	320	340	13,74	3,01
24, Babcock(2)	14	320	334	13,50	2,94
25, Larsson	97	45	142	5,73	3,06
26, Larsson(2)	68	106	174	7,03	3,10
27, Garcia	10	10	20	0,80	2,56
28, Robinett(2)	14	18	32	1,29	2,80
29, Stahl	17	17	34	1,37	2,84
30, Stahl(2)	17	17	34	1,37	2,81
31, Stahl(3)	17	17	34	1,37	2,84
32, Rashidi	30	30	60	2,42	2,93
33, Nopiyanti	11	11	22	0,88	2,62
34, Fisher	40	40	80	3,23	3,00
35, Deny	8	8	16	0,64	2,36
36, Güçlü	13	13	26	1,05	2,61
Toplam	966	1508	2474	100	100

Tablo 4.5 incelendiğinde meta-analiz çalışmasında incelenen 36 çalışmada toplam 2474 kişinin 966'sının deney grubuna katıldığı, 1508'inin kontrol grubunda ter aldığı tespit edilmiştir.

BÖLÜM V

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde meta-analizde incelenen araştırmalardan elde edilen bulgulara dayalı olarak sonuçlara yer verilmiştir. Varılan sonuçlar tartışılmış ve bu tartışmadan yola çıkılarak araştırılan konuya yönelik önerilerde bulunulmuştur.

5.1. Tartışma ve Sonuç

Bu meta-analiz çalışmasında suggestopedia yönteminin öğrencilerin dil eğitimine etkisini araştıran araştırmalar taranmış, belirli kriterler ve çeşitli veri tabanlarıyla yapılan tarama sonucu toplam 36 adet araştırma kullanılmıştır. Her ne kadar incelenen araştırmaların amacı suggestopedia yönteminin öğrencilerdeki dil gelişimindeki yerini değerlendirmek olsa da, araştırmalardaki birçok özellik farklılık göstermektedir. Bu farklılıkları daha iyi anlayabilmek için meta-analiz yöntemi kullanılmış ve bağımsız değişkenler belirlenerek bu değişkenler doğrultusunda açıklanmıştır.

Çalışmada belirlenen amaç ve alt amaçlara yönelik bulgular elde edilmiş ve bu bulgulardan elde edilen sonuçlar ve olası sebepleri aşağıdaki başlıklarda belirtilmiştir.

5.1.1. Araştırmalardaki Öğrencilerin Öğrenim Düzeylerine İlişkin Sonuçlar ve Tartışma

Bu başlıkta meta-analize katılan araştırmalardaki örneklemin öğrenim düzeylerinin nasıl farklılık gösterdiğini incelenmiştir. Suggestopedia yönteminin hangi seviyelerde etkili olacağıyla ilgili bir veriye rastlanmasa da Lozanov'un suggestopedia yönteminin tanımını

yaparken her seviyeye ve yaşa uygun olduğunu savunduğu bilinmektedir. Meta-analiz bulgularına bakılırsa, lisansüstü düzeyi üzerine hiç araştırmanın yapılmamış olması sonucuna ulaşılması, yabancı dil eğitiminin lisans düzeyinden sonra verilmemesinden kaynaklanabildiği düşünülmektedir. En çok araştırmanın 17 araştırma ile lisans düzeyine uygulandığının belirlenmesine ise örnekleme erişim kolaylığından dolayı olduğu şeklinde bir yorum yapılabilir. Türkiye’de yapılan araştırmanın ise üniversite hazırlık sınıfı öğrencilerine uygulandığı belirlenmiştir. Bu belirtilen sonuçların sebebinin örneklem bulmada yaşanan zorluklar olduğu düşünülmektedir.

5.1.2. Araştırmaların Yapıldığı Ülkelere İlişkin Sonuçlar ve Tartışma

Bu başlıkta meta-analize katılan araştırmaların hangi ülkelerde yapıldığı incelenmiştir. Meta-analiz bulgularından edinilen sonuca göre suggestopedia yöntemi 12 farklı ülkede araştırmalara konu olmuştur. Her ne kadar suggestopedia yönteminin doğum yeri olan ülke Bulgaristan olsa da, bu ülkeden bulunan araştırmaların Bulgar ya da Rus dilinde yapılmış olması, araştırmaların meta-analize dahil edilememesine neden olmuştur. Bulgular incelenerek en çok araştırmanın 20 araştırma ile Amerika Birleşik Devletleri’nde yapıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmaların yapıldığı yıllarda Amerika Birleşik Devletlerinde suggestopedia yöntemini konu alan “The Journal of the Accelerative Learning and Teaching” isimli bir dergi yayınlandığı bilinmektedir. Buna ek olarak Amerika Birleşik Devletlerinin 1972 yılında suggestopedia yöntemini resmi olarak programlarına sokan Bulgaristan’dan sonraki ilk ülke olması, burada bu kadar çok araştırma yapılmasının sebebinin ortaya koymaktadır. Bu dergi ve araştırmalardan yola çıkılarak Suggestopedia yönteminin Dr. Georgi Lozanov’un doğum yeri olan ve suggestopedia yöntemini geliştirdiği ülke olan Bulgaristan’dan sonra en yaygın olarak Amerika Birleşik Devletlerinde kullanıldığı sonucuna varılmıştır.

Bulgular incelendiğinde Türkiye’de meta-analize uygun yalnızca bir araştırma olduğu belirlenmiştir. Suggestopedia yöntemi Türkiye’de de birçok araştırmaya konu olmuş olsa da, bu araştırmalarda yeterli nicel verilere ulaşılamadığı için yalnızca bir tanesi meta-analizde incelemeye uygun görülmüştür. Türkiye’de suggestopedia yöntemi konusunda yapılan araştırmaların son yıllarda yükselişe geçmesi, ilerleyen yıllarda bu konuda daha

fazla araştırma yapılacağını göstermektedir.

5.1.3. Araştırmaların Yapıldığı Yıllara İlişkin Sonuçlar ve Tartışma

Bu başlıkta meta-analize katılan araştırmaların hangi tarihler arasında yapıldığı incelenmiştir. Lozanov'un suggestopedia yönteminin tarihi incelendiğinde yöntemin 1975 yılından sonra yaygınlaştığı bilinmektedir. Bu tarihlerde Bulgaristan'da kurulan Suggestopedia Enstitüsü birçok araştırmaya imza atmıştır, fakat bu araştırmaların eski olması, o dönemin şartları düşünüldüğünde bugün deneysel araştırmalarda ulaşılan nicel sonuçları belirtmemeleri ve İngilizce ya da Türkçe dilinde yazılmamış olmaları nedeniyle meta-analize dahil edilmemişlerdir. Bulgular incelendiğinde 1975-1985 yılları arasında dört araştırma olduğu sonucuna ulaşılmıştır ve bunun nedeninin ise yukarıda belirtilen sebeplerden dolayı olduğu düşünülmektedir.

Bulgular incelendiğinde suggestopedia yöntemi hakkında yapılan araştırmaların 1985-2000 tarihleri arasında en yoğun dönemini yaşadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu tarihlerde yapılan araştırmaların ise çoğunun Amerika Birleşik Devletleri'nde yapılması, ülkede yayınlanan "The Journal of the Accelerative Learning and Teaching" isimli dergiden dolayı olduğu ve o yıllarda suggestopedia yönteminin ülkenin resmi programlarında kullanılmasından dolayı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

2000-2010 tarihleri arasında suggestopedia yöntemini konu alan araştırmalarda durgunluk yaşandığı belirlenmiştir. Meta-analize bu yıllarda ulaşılan yalnızca 1 araştırma katılmıştır. Bu 10 yıllık süreçte yaşanan durgunluğun, Amerika Birleşik Devletlerinde suggestopedia yönteminin artık farklı bir terim ile kullanılması, bu yıllarda yeni birçok öğretim yönteminin yaygınlaşması gibi sebeplerden dolayı olduğu düşünülmektedir.

2010 yılından günümüze kadar suggestopedia yöntemini konu alan araştırmaların artışa geçtiği sonucuna ulaşılmıştır. 2010 yılından sonraki araştırmaların ise Amerika Birleşik Devletleri dışındaki ülkelerde olduğu belirlenmiştir. 2010 yılından sonra suggestopedia yönteminin çeşitli yeni uyarlamalarının yazıldığı kitaplar ve nitel çalışmalar mevcuttur.

Buna ek olarak, suggestopedia yöntemi ile ilgili araştırmaların son yıllarda yaygınlaşmaya başlamasının, ulusal araştırmalara ulaşımın çeşitli veri tabanları sayesinde kolaylaşmasından dolayı olduğu düşünölmektedir. Türkiye’de yapılan suggestopedia yöntemini konu alan çalışmaların da 2010 yılından sonra artışa geçtiği görölmüştür. Suggestopedia yönteminin etkililiği göz önünde bulundurulduğunda bu artışın devam edeceği umulmaktadır.

5.1.4. Araştırmalardaki Suggestopedia Yönteminin Etkililiğine İlişkin Sonuçlar ve Tartışma

Bu başlıkta meta-analiz çalışmasına katılan araştırmaların sonuçlarında belirtilen suggestopedia yönteminin akademik başarıya etkisinin nasıl farklılık göstermekte olduğu incelenmiştir. Araştırmaların etki büyüklükleri, çalışmada yarattıkları ağırlığın yüzde cinsinden değeri, etki büyüklüğünün yönü, etki büyüklüğü düzeyi, yayım yanlılığı olup olmadığı, heterojenlik testi sonucu, seçilen meta-analiz modeli ve son olarak da genel etki katsayısına yer verilmiştir.

Araştırmaların etki büyüklükleri %95 güven aralığında Hedges’s g ’ye göre hesaplanmıştır. İncelenen 36 çalışmadan en büyük etkinin 3,091 etki büyüklüğüne sahip olduğu, diğer bir deyişle etki büyüklüğünün mükemmel düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu araştırmaya göre suggestopedia yönteminin, öğrencilerin dil gelişimine olağanüstü bir şekilde olumlu etki sağladığını göstermektedir.

Araştırmaların derinine inildiğinde toplam 11 araştırmanın mükemmel etki büyüklüğü düzeyine sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. İncelenen araştırmaların %30,55’inin suggestopedia yöntemini mükemmel düzeyde etkili göstermesi, bu yöntem hakkında olumlu yorumlar yapılmasını sağlamıştır.

36 araştırmadan 30’unun pozitif yönde etki büyüklüğüne sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu, incelenen araştırmaların %80’inden fazlasının suggestopedia yönteminin öğrencilerin dil eğitimini olumlu yönde etkilediğini göstermektedir. 6 araştırma ise

suggestopedia yönteminin olumsuz sonuçlara neden olduğunu saptamıştır.

Meta-analizde ölçülmesi ve yorumlanması gereken en önemli konulardan biri de yayım yanlılığıdır. Bu meta-analiz çalışmasında incelenen huni grafiği ile çalışmada yayım yanlılığını olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Yayım yanlılığı olması durumunda uygulanacak aşamalara bu sebepten dolayı gerek kalmamıştır.

Heterojenlik testine göre seçilen rastgele etkiler modeli sonucuna göre çalışmanın genel etki büyüklüğü 0,791'dir. Bu değer, okuyucuların meta-analiz sonucunu daha iyi anlayabilmesi için önemlidir. Bu elde edilen değer ile suggestopedia yönteminin, bütün araştırmalar birleştirildiğinde, öğrencilerin dil eğitimi üzerinde geniş bir pozitif etki düzeyine sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ulaşılan sonuçlar ışığında suggestopedia yönteminin yabancı dildeki akademik başarıyı arttırması amacıyla programlarda kullanılması gerektiği düşünülmektedir.

5.1.5. Araştırmalardaki Örneklem Büyüklüğüne İlişkin Sonuçlar ve Tartışma

Bu başlıkta meta-analize katılan araştırmaların örneklem büyüklükleri arasındaki farklılık incelenmiştir.

Çalışmada incelenen 36 araştırmada toplam 2474 öğrencinin deneylere katıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu 2474 öğrencinin 966'sı deney, 1508'ini kontrol grubu oluşturmaktadır. Kontrol grubundaki örneklem büyüklüğünün deney grubundan çok daha fazla olmasının sebebi, Babcock'un yaptığı iki araştırmada 20 ve 14 kişilik deney grubu kullanılırken 320'şer kişilik kontrol grubu kullanılmasıdır. Bu iki araştırmanın, incelendiklerinde meta-analiz çalışmasında büyük bir ağırlığa sahip olduğu belirlenmiştir.

En düşük örneklem büyüklüğüne sahip çalışmanın 3 kişilik deney grubu ve 2 kişilik kontrol grubuyla yapılan bir araştırma olduğu, en yüksek örneklem büyüklüğünün ise

yukarıda da belirtildiği gibi 20 kişilik deney grubu ve 320 kişilik kontrol grubuyla yapılan bir araştırmada olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Her ne kadar düşük örneklem büyüklüğü olan çalışmaların meta-analizin geçerliğini ve güvenilirliğini düşüreceği düşünülse de, Hedges's g değerinin bu algıyı yok ettiği kuramsal çerçeve kısmında belirtilmiştir.

5.2. Öneriler

Yapılan bu meta-analiz çalışması sonucunda elde edilen bilgiler ışığında uygulamaya ve araştırmacılara yönelik önerilerde bulunulmuştur.

5.2.1. Uygulamaya Yönelik Öneriler

Suggestopedia yönteminin uygulanmasının, diğer yöntemlere kıyasla daha maliyetli olduğu bilinmektedir. Kuramsal çerçeve kısmında da belirtilen gerekli sınıf ortamının sağlanması için müzik, rahat sandalyeler, uygun ışıklandırma, sanatsal materyallerle dolu duvarlar vb. unsurlar suggestopedia yönteminin uygulanabilirliğini zorlaştırmaktadır. Bu konuda diğer ülkelerin de yaptığı gibi, suggestopedia yönteminin yıllar önce düzenlenen ilkelerine bağlı kalmak yerine, ülkelerin durumuna göre uygun şekilde geliştirilmelidir. Suggestopedia gibi öğretim yöntemlerinin ülkemizde uygulanması zor denilerek geçilmemeli, yeni fikirlerin yararlı olabileceği unutulmamalıdır.

Suggestopedia yönteminin telkin bariyerlerini aşmak için kullandığı rahatlama egzersizleri gibi tekniklerin özellikle ülkemize yararlı olabileceği düşünülmektedir. Bu konuda farkındalığın artması için çalışmalar yapılmaya devam edilmelidir. Yapılan çalışmaların ülkemizdeki öğretmenler, araştırmacılar ve bütün eğitimcilerin kolayca ulaşabileceği şekilde paylaşılması ve hizmete sunulması gerektiği düşünülmektedir.

Yapılan meta-analiz çalışmalarında verilen sayısal değerlerin meta-analizi derinlemesine

bilmeyen okuyucular için anlaması güç olduğu düşünülmektedir. Burada yapılması gerekenin, meta-analiz çalışması yapılırken araştırmacının mümkün olduğunca sade bir dil kullanması ve elde ettiği sayısal değerleri açık ve net bir şekilde yorumlamasıdır. Bütün bu önerilerin suggestopedia yöntemi ve meta-analiz konusundaki farkındalığı arttıracığı ve bu konularda daha fazla araştırmalar yapılmasıyla sonuçlanacağı düşünülmektedir.

5.2.2. Araştırmacılara Yönelik Öneriler

Bu meta-analiz çalışmasında her ne kadar yurt dışı kaynaklara, Avrupa'daki bazı okulların üniversite kütüphanelerinde ulaşılmış olsa da, daha fazla kaynağa ulaşılabilmesinin araştırmaları daha da güçlendireceği düşünülmektedir. Meta-analiz çalışmalarında daha çok kaynağa ulaşılmasının, çalışmanın geçerliğini arttırdığı bilinmektedir. Ulaşılamayan kaynaklara ulaşılması, özellikle Amerika Birleşik Devletleri'nde yoğun bir şekilde uygulanan suggestopedia yöntemi ile ilgili araştırmaların taranması, bu çalışmaların geçerliğini arttıracaktır.

Meta-analiz yapan araştırmacıların diğer ülkelerdeki araştırmacıları göz önünde bulundurarak araştırmanın özeti kısmında mümkün olduğunca fazla sayısal değere yer vermeleri önerilmektedir. Aynı şekilde yapılan çalışmaların sonraki araştırmacılara yol göstereceği göz önünde bulundurulmalıdır.

Araştırmacıların, meta-analiz gibi ülkemizde yeterince yaygın olmadığı düşünülen araştırma yöntemlerini öğrenmeleri ve uygulamalarının, yeni yöntemlere ilgi göstermelerinin bilim dünyasına ve ülkemizin gelişmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Aynı şekilde dil eğitimcilerinin de suggestopedia gibi farklı yöntemler hakkında bilgi edinmelerinin, ülkemizdeki dil eğitimi sorunlarının aşılmasında büyük rol oynayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Aydın, S., & Zengin, B. (2008). Yabancı dil öğreniminde kaygı: Bir literatür özeti. *Journal of Language and Linguistic Studies*, 4(1), 81-94. Erişim adresi <http://jlls.org/index.php/jlls/article/view/58>.
- Akgöz, S., Ercan, İ., & İsmet, K.A.N. (2004). Meta-analizi. *Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 30(2), 107-112. Erişim adresi <http://dergipark.gov.tr/uutfd/issue/35311/391976>.
- Bancroft, W.J. (1975). The Lozanov language class. *International Symposium on Suggetology*, 26. Erişim adresi <https://eric.ed.gov/?id=ED108475>
- Bancroft, W.J. (1994). Suggestopedia and memory training in the foreign language classroom. *Educational Resources Information Center*, 11. Erişim adresi <https://eric.ed.gov/?id=ED376696>.
- Bancroft, W.J. (1995). The two-sided mind: teaching and suggestopedia. *Educational Resources Information Center*, 2. Erişim adresi <https://eric.ed.gov/?id=ED384244>.
- Göktaş, E. Bakioğlu, A. (2018). Bir eğitim politikası belirleme yöntemi: meta analiz. *Medeniyet Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 35-55. Erişim adresi <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/403451>
- Borenstein, M., Hedges, L.V., Higgins, J.P., & Rothstein, H.R. (2011). *Introduction to meta-analysis*. John Wiley & Sons, 4-9. Erişim adresi <https://www.meta-analysis-workshops.com/download/bookChapterSample.pdf>.
- Borenstein, M., Hedges, L., & Rothstein, H. (2007). Meta-analysis fixed effect vs. random effects. *Meta-analysis.com*, 22. Erişim adresi https://www.meta-analysis.com/downloads/M-a_f_e_v_r_e_sv.pdf.
- Bölükbaşı, M. (2012). *Arapça öğretiminde telkin yöntemi ve uygulaması*. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü (Yayımlanmamış Doktora tezi): Ankara.

- Card, N.A. (2011). *Applied meta-analysis for social science research*. The Guilford Press New York London, 8-9.
- Caskey, O.L., & Flake, M.H. (1976). Essentials of suggestopedia: A primer for practitioners. *U.S Department of Health, Education and Welfare National Institute of Education*, 3-9. Erişim adresi <https://eric.ed.gov/?id=ED119063>
- Cumming, G. (2013). *Understanding the new statistics: Effect sizes, confidence intervals, and meta-analysis*. Routledge, 281-295.
- Dağyar, M. (2014). *Probleme dayalı öğrenmenin akademik başarıya etkisi: bir meta-analiz çalışması*, Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi): Ankara
- Dhority, L. (1991). *The ACT approach: The use of suggestion for integrative learning*. Psychology Press, 13.
- Dinçer, S. (2014). *Eğitim bilimlerinde uygulamalı meta-analiz*. Ankara: Pegem Akademi, 6-20.
- Dinçer, S. (2015). Effects of computer-assisted learning on students' achievements in turkey: a meta-analysis. *Journal of Turkish Science Education*, 12(1), 3-4. Erişim adresi <https://search.proquest.com/openview/dbd33ea1a7cb7c27abefee541923c910/1?pq-origsite=gscholar&cbl=2032192>.
- Dipamo, B., & Job, R.F.S. (1991). A methodological review of studies of SALT (Suggestive-accelerative learning and teaching) techniques. *Australasian Journal of Educational Technology*, 7(2), 3. Erişim adresi <https://ajet.org.au/index.php/AJET/article/view/2284>.
- Glass, G.V. (1976). *Primary, secondary, and meta-analysis of research*. Educational researcher, 3.
- Glass, G.V., Smith, M.L., & McGaw, B. (1981). *Meta-analysis in social research*. Sage Publications, Incorporated, 7.

- Göktaş, E. (2018). Bir eğitim politikası belirleme yöntemi: meta analiz. *Medeniyet Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 37. Erişim adresi <http://dergipark.gov.tr/mead/issue/34203/365278>.
- Hashemi, M. (2011). Language stress and anxiety among the English language learners. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 30, 1811-1816. Erişim adresi <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1877042811021744>
- Hedges, L., & Olkin, I. (1985). *Statistical models for meta-analysis*. New York Academic Press, 78-81.
- Held, D. F. (1976). The effects of the Lozanov method for teaching word meaning to fifth and sixth graders. *Retrospective Theses and Dissertations*, 6277, 34-40. Erişim adresi <http://lib.dr.iastate.edu/rtd/6277>
- İşcan, A. (2011). Yabancılara türkçe öğretiminde suggestopediyanın (telkin yöntemi) kullanımı/use of suggestopedia in turkish teaching as foreign language. *TURKISH STUDIES-International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 6(1), Winter, 1317-1322. Erişim adresi <http://www.turkishstudies.net/DergiTamDetay.aspx?ID=1898&Detay=Ozet>
- Job, R.F.S., & Dipamo, B. (1991). Examination of the effects of subject anxiety and task difficulty on the outcome of SALT (Suggestive Accelerative Learning and Teaching) techniques. *Australasian Journal of Educational Technology*, 7(2), 2-3. Erişim adresi <https://ajet.org.au/index.php/AJET/article/view/2285>
- Kulik, J.A., Kulik, C.L.C., & Cohen, P.A. (1979). A meta-analysis of outcome studies of Keller's personalized system of instruction. *American Psychologist*, 34(4), 230-233 Erişim adresi <http://psycnet.apa.org/record/1979-25160-001>.
- Lakens, D. (2013). Calculating and reporting effect sizes to facilitate cumulative science: a practical primer for t-tests and ANOVAs. *Frontiers in Psychology*, 2. Erişim adresi <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fpsyg.2013.00863>.

- Lozanov, G. (1978). *Outlines of suggestology and suggestopedy*. London: Gordon and Breach, 194-198.
- Lozanov, G. (1978). *Suggestology and suggestopedy: Theory and practice*. Bulgarian National Commission, 10. Erişim adresi <http://unesdoc.unesco.org/images/0003/000300/030087eb.pdf>
- Lozanov, G. (2009). *Suggestopedia-reservopedia: Theory and practice of the liberating-stimulating pedagogy on the level of the hidden reserves of the human mind*. St. Kliment Ohridski University Press, 25-43.
- MacIntyre, P.D., & Gardner, R.C. (1994). The subtle effects of language anxiety on cognitive processing in the second language. *Language learning*, 44(2), 283-305. Erişim adresi <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1467-1770.1994.tb01103.x/full>
- Mateva, G. (1997). A portrait of the suggestopedic teacher. *Teacher Development*, 1(1), 57-67. Erişim adresi <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13664539700200005>
- Moon, C.E. (1986). A meta-analysis of suggestopedia, suggestology, suggestive-accelerative learning and teaching (salt), and super-learning. *Annual Meeting of the American Educational Research Association*, 3. Erişim adresi <https://eric.ed.gov/?id=ED271503>
- Mouton, J. (1995). Second language teaching for primary school students: An evaluation of a new teaching method. *Evaluation and Program Planning*, 18(4), 391-408. Erişim adresi <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/0149718995000291>
- Norman, S. (Ed.). (2003). *Transforming learning: introducing SEAL approaches*. Saffire Press, 46.
- Rosenthal, R. (1991). Meta-analysis: a review. *Psychosomatic medicine*, 53(3), 3-13. Erişim adresi <https://insights.ovid.com/crossref?an=00006842-199105000-00001>
- Salim, B. (2001). *A companion to teaching of English*. Atlantic Publishers & Dist, 99-100.

Schuster, D.H., & Gritton, C.E. (1986). *Suggestive accelerative learning techniques*. Routledge, 78. Erişim adresi <https://books.google.com.tr>

Sedgwick, P., & Marston, L. (2015). How to read a funnel plot in a meta-analysis. *BMJ: British Medical Journal (Online)*, BMJ2015(351), 2. doi: 10.1136/bmj.h4718

Shimbo, K. (2008). The effects of music, relaxation and suggestion on tertiary students' affect and achievement in learning Japanese as a foreign language. *Australian Review of Applied Linguistics*, 31(2), 16-1. Erişim adresi <http://www.jbe-platform.com/content/journals/10.2104/ara10816>

Sipe, T.A., & Curlette, W.L. (1996). A meta-synthesis of factors related to educational achievement: A methodological approach to summarizing and synthesizing meta-analyses. *International Journal of Educational Research*, 25(7), 583-698. Erişim adresi <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0883035596800012>

Türköz, S.B. (2018). Rethinking the concept of suggestion within suggestopaedia. *Atiner Conference Paper Series*, 51. Erişim adresi <http://www.atiner.gr/papers/PHI2015-2409.pdf>.

Yusuf, Q., Asyik, A.G., Qismullah Yusuf, Y., & Rusdi, L. (2017). "Listen, do, repeat, understand and remember": Teaching English to very young children in Aceh. *Iranian Journal of Language Teaching Research*, 5(2), 113-132. Erişim adresi http://ijltr.urmia.ac.ir/article_20333.html

Zaid, M.A. (2014). Using suggestopedia in elt in saudi arabia: implications for pedagogy. *International Conference on Economics, Education and Humanities*, 10(11), 4. doi: 10.15242/ICEHM.ED1214088

<http://lozanov.org/index.php> (Erişim tarihi: 10.06.2018)

Ek 2: Meta-Analize Dahil Edilen Çalışmalar Tablosu

No	Yazar(lar)	Başlık	Yayın Türü	Örneklem Sayısı	Ülke	Yıl
1	Elizabeth Ann McClain Robinett	The Effects Of Suggestopedia In Increasing Foreign Language Achievement	Doktora Tezi	84	ABD	1975
2	Paul Anthony Zeiss	A Comparison of the Effects of Super Learning Techniques on the Learning of English as a Sedond Language	Makale	14	ABD	1983
3	Brian J. Bush	A Comparison of Innovative Training Techniques at the Defense Language Institute Foreign Language Center	Makale	40	ABD	1986
4	Seyed Jalal Abdolmanafi-Rokni, Azam Jannati Ataee	The Effect of Background Music on Vocabulary Recall and Retention of Children Learning English as A Foreign Language	Makale	34	İran	2014
5	Kuninori Shimbo	The Effects Of Music, Relaxation And Suggestion On Tertiary Students' Affect And Achievement In Learning Japanese As A Foreign Language	Makale	54	Avusturalya	2017
6	Hussain Shafqat, Sarwar Muhammad, Yousaf Imran, Naemullah and Inamullah	An experimental study for effectiveness of superlearning technique at elementary level in Pakistan	Makale	115	Pakistan	2010
7	Alhaji Malah Galti	Effect of Suggestopedia Method in Teaching Vocabulary to Primary School Students	Makale	36	Nijerya	2015
8	Kuncham Venkanna	Effectiveness of Suggestive-Accelerative Learning Techniques in Teaching Underprepared College Freshmen	Makale	80	Hindistan	2015
9	Sylvia Z. Ramirez	The Effects of Suggestopedia in Teaching English Vocabulary to Spanish-Dominant Chicano Third Graders	Makale	51	ABD	1986
10	Sylvia Z. Ramirez	The Effects of Suggestopedia in Teaching English Vocabulary to Spanish-Dominant Chicano Third Graders	Makale	51	ABD	1986
11	Sylvia Z. Ramirez	The Effects of Suggestopedia in Teaching English Vocabulary to Spanish-Dominant Chicano Third Graders	Makale	48	ABD	1986
12	Roisia Indriani	The Use Of Direct Method And Suggestopedia To Improve Students' Vocabulary Mastery	Yüksek Lisans Tezi	63	Endonezya	2015
13	M.S. Odendaal	Raising achievement levels by means of Suggestopedia	Makale	32	Güney Afrika	1987
14	Wally Nelson	Experimentation with the Lozanov Method in Teaching Word Retention to Children with Learning Disabilities	Makale	5	ABD	1979
15	Fretz, Barbara L.	The Effects of Accelerated Learning on Tertiary Students Learning To Write	Makale	71	Singapur	1995
16	Sunardi, Herman J. Waluyo, Astini Suudi, Nugraheni Eko Wardani	Suggestopedia Based Storytelling Teaching Model for Primary Students in Salatiga	Makale	132	Endonezya	2018
17	Randall Brown	Suggestive-Accelerative Learning and Teaching in Special Education	Makale	10	ABD	1986
18	Randall Brown	Suggestive-Accelerative Learning and Teaching in Special Education	Makale	10	ABD	1986
19	Randall Brown	Suggestive-Accelerative Learning and Teaching in Special Education	Makale	10	ABD	1986
20	Jo Ann F. Bass	Effects of Suggestive-Accelerative Learning and Teaching and Structural Analysis on Vocabulary Learning	Makale	38	ABD	1986
21	Jo Ann F. Bass	Effects of Suggestive-Accelerative Learning and Teaching and Structural Analysis on Vocabulary Learning	Makale	38	ABD	1986
22	Lynn D. Anderson, Gary Render	The Effects of Super learning on Retention/Hypermnesiaof Rare English Words in College Students	Makale	110	ABD	1987
23	Bertha Du Babcock	Suggestopediar A Suggestive-Accelerative Teaching Technique in Teaching Englishas a Second Language to Adult Larners	Makale	340	ABD	1988
24	Bertha Du Babcock	Suggestopediar A Suggestive-Accelerative Teaching Technique in Teaching Englishas a Second Language to Adult Larners	Makale	334	ABD	1988

25	Garry Larsson, Bengt Starrin	Effects of Relaxation Training on Verbal Ability, Sequential Thinking, and Spatial Ability	Makale	142	İsveç	1988
26	Garry Larsson, Bengt Starrin	Effects of Relaxation Training on Verbal Ability, Sequential Thinking, and Spatial Ability	Makale	174	İsveç	1988
27	Yolanda Garcia	The Use of Suggestopedia with Limited English Speaking Hispanic Elementary Students	Makale	20	İspanya	1988
28	Elizabeth Ann McClain Robinett	The Effects Of Suggestopedia In Increasing Foreign Language Achievement	Doktora Tezi	32	ABD	1975
29	Stahl, Brozo, Smith, Henk, Commander	Effects of Teaching Vocabulary Strategies in the College Developmental Reading Program	Makale	34	ABD	1991
30	Stahl, Brozo, Smith, Henk, Commander	Effects of Teaching Vocabulary Strategies in the College Developmental Reading Program	Makale	34	ABD	1991
31	Stahl, Brozo, Smith, Henk, Commander	Effects of Teaching Vocabulary Strategies in the College Developmental Reading Program	Makale	34	ABD	1991
32	Nasser Rashidi, Farman Faham	The Effect of Classical Music on the Reading Comprehension of Iranian Students	Makale	60	İran	2011
33	Nopiyanti MS	Teaching English Speaking Using Suggestopedia Method At The Fourth Grade Students Of Sdmutiara Nusantara Parongpong	Makale	22	Endonezya	2010
34	Douglas Fisher	Early Language Learning With and Without Music	Makale	80	ABD	2001
35	Vebriana Setia Deny, Syamsul Bahri, Dian Fajrina	Suggestopedia Method on Improving Students' Reading Comprehension	Makale	16	Endonezya	2016
36	Bekir Güçlü, Mustafa Arslan, İlyas Üstünyer	Teaching Vocabulary in Turkish Language for Foreigners at Beginner Level Using Suggestopedia	Makale	26	Türkiye	2017

ÖZGEÇMİŞ**KİŞİSEL BİLGİLER**

Soyad, Ad: Çelebi, Necip Türker

Doğum Yeri ve Tarihi: Balçova, 01.04.1994

Eposta: turker524@hotmail.com

Telefon: +905517083535

EĞİTİM BİLGİLERİ

Derece	Kurum	Yıl
Lisans	Hacettepe Üniversitesi	2012-2016
Lise	Muğla Anadolu Lisesi	2008-2012

İŞ TECRÜBESİ

Görev	Kurum	Yıl
--------------	--------------	------------

YAYINLAR